శ్రీ:

నాగానంద నాటకము

సంస్కృత మూలము : శ్రీహర్షుడు .

తెలుగు అనువాదము: మార్కండేయ ప్రసాద్

6 వ శతాబ్దము నుండి సంస్కృత సాహిత్యములో

ప్రఖ్యాతి గాంచిన నాటకానికి

యథాశక్తి చేసిన

ఆంధ్రానువాదము.

సాహిత్యాభిమానులైన ఆంధ్రులకు ,

వినయముతో అందించిన కానుక .

నేనేదీ ఈయని, తానేదీ అడుగని

నా అర్ధాంగి మెహెర్ లక్ష్మికి వేడుకగా

మన్మథాధికాషాఢ కృష్ణపంచమి – 06-07-2015.

అనువాదకుడు : బొడ్డుచెర్ల మార్కండేయ ప్రసాద్

ఆంధ్రబ్యాంక్ విశ్రాంతాధికారి

పటేల్ నగర్, బాపట్ల, గుంటూరు జిల్లా

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

చరవాణి : 94402 60163

ముఖపత్రము

మ్రొక్కులు పూజలందుకొను భూజము లుండును గొన్ని; బాటకుస్
బ్రక్కన నుండు నొండెడ ననామకవృక్షము లొక్క కొన్ని; యా
చక్కని బాటసారులకుఁ జక్కని నీడనొసంగి తేర్చుచుస్,
తక్కువ గావు వానికివి, తథ్యముఁ జూడ నొకింత యెచ్చె యౌ. 1

ప్రజ్ఞాదర్పముగాదు, కాదు లవముస్ పాండిత్యగర్వంబు, శా
స్త్రజ్ఞానాద్భుతశేముషీవిభవధౌరంధర్యముస్ గాదు, కా
వ్యజ్ఞత్వాదినిదర్శనార్థధిషణాహంకారముస్ గాదు, నా,
కజ్ఞానంబునుఁ జూపలంబె కవితా వ్యాపారపుస్ మూలముల్ 2

భాష లోన పుట్టి, భాషలోన పెరిగి,
భాష వలన హృదయతోష మొంది,
భాష ఋణ మొకింత బాపుకోఁ దలచి, యీ
చిన్న యత్న మిట్లు జేసినాడ. 3

కానుక

నగయుస్ నట్రయు, భూమి పుట్ర, ధనముస్ దస్కంబు దాకేల? లే
దు గదా కొంపయు గోడి! యింక మరి సంతోషంబు నీ కెట్లు గూ
ర్పగలస్? నూటికి నాటికొక్కరికి గోరస్ జేరగా రాని కా
న్క గదా యిట్టిది! దీని గైకొనుము ‘నాగానందము’స్ శ్రీమతీ!

" కట్టెడి వలువా! మెడలోఁ
బెట్టెడి గొలుసా! యిదేమి వెర్రి!" యనకు; మీ
పుట్టువునకు నే నీఁగల
కొట్టరు విది నీకు, దాచుకొనుము ప్రియముగస్.

" ఏమి నంబి! నా పెండ్లి కే మిత్తు " వనిన ,
  "యెదురు రా నది చాలదా యేమి " యన్న
 యట్లు , దోడ్పడకున్న నే మయ్యె? నీవు
నన్ను వ్రాసుకోనిచ్చుటే నాకు వరము.

నా అర్ధాంగి మెహెర్ లక్ష్మికి.

నాగానందము

నాంది

'ధ్యానంబంచుఁ గనుల్ మొగిడ్చి మది నే యబ్జాక్షి ధ్యానించెదో!
సూనాస్త్రాహతలస్, మముం గనుమ యిచ్చోఁ, ద్రాతవై కావకుం
టీ, నీ కారుణికత్వమెల్ల మృష, యింకెవ్వండు నిన్మించుఁ గ్రౌ
ర్యానస్? బో' మ్మని యప్సరల్ దెగడు సర్వజ్ఞుండు మిమ్మోమెడుస్. 1

విలుదాల్చి చిత్తజుండుస్, విహతపటహులై పేర్చి తత్పార్శ్వచారుల్,
చెలువౌ భ్రూభంగజృంభాస్మితలలితలసచ్చేష్టలస్ దివ్యవేశ్యల్,
'బళిరా నైశ్చల్య ' మంచబ్రపడి హరియునుస్, బ్రహ్వులై సిద్ధముఖ్యుల్,
దిలకింపస్ దన్ను , బోధిస్థిరుడగు ముని వర్తించు మీ రక్షకుండై. 2

(నాంద్యంతమున సూతధారుడు ప్రవేశించును)

సూత్ర: నేడీ ఇంద్రోత్సవదినమున నానాదేశములనుండివచ్చిన శ్రీహర్షదేవ మహారాజ సామంత రాజసమూహము నన్ను సాదరముగా బిలచి 'మన మహారాజు శ్రీహర్షులవారు విద్యాధర జాతకకథ నాధారముగా గొని నాగానందమను నొక యపూర్వవస్తువర్ణ నాలంకృతమైన నాటకమును రచించిరని కర్ణాకర్ణి వినుటయే కాని ప్రదర్శింపగా నింతవరకు జూడలేదు గనుక , ప్రభువులపై గల గౌరవముతోపాటు మాయెడల గల సౌహార్దమును గూడ బురస్కరించుకొని నీవు నేడా నాటకమును దగిన రీతిని బ్రదర్శింపు' మని కోరిరి. కనుక వారి యభిలాషమును దీర్చుటకు నేపథ్యాది సముచిత సన్నాహమును గావింతును. **(పరిక్రమించి, పరికించి)** సభ్యులమనస్సులు గెలుచుకొన్నట్లే యని యెంతును. ఎట్లనిన,

కవి శ్రీహర్షుడు, వీరు సభ్యులు గుణగ్రాహుల్, నటుల్ జూడ నా
ట్యవిశేషజ్ఞులు, బోధిసత్వచరితంబా లోకవిఖ్యాత, మీ
ప్రవరశ్రేణి నొకండొకండె బుధులస్ రంజింపగాఁ జేయు, ని
ట్లవితర్క్యంబుగఁ గూడె నీ గుణసమాహారంబు, భాగ్యంబునస్. 3

ఇక నా ప్రేయసిని బిలచి సంగీతమును బ్రారంభింపజేయుదును. **(పరిక్రమించి, తెర లోనికి జూచి)** ఆర్యా!

పరిజనబంధుద్విజహిత!
వరభవనసరో మరాళి! భాసురశీలా!

పరపురుషచంద్రకమలిని!

భరమగు పనిగలిగె నేడు, త్వరగా రమ్మా! 4

నటి: **(కన్నీటితో బ్రవేశించి)** ఇదిగో వచ్చితిని.

సూత్ర: అరే! ప్రియా! నాగానందనాటకమును బ్రదర్శింపబోవుచు నీ యకారణదుఃఖమేల?

నటి: ఆర్యా! దుఃఖము గాకింకేమి? మరి మీ తల్లియు దండ్రియు నిరువురును దమకు వయసు పైబడినదనియును, విరక్తులమైతిమనియు , మీరు గృహనిర్వహణశక్తుల రైతిరనియు జెప్పి తపోవనమున కేగిరి.

సూత్ర: ఏమీ! తల్లిదండ్రులు నన్ను గూడ విడచిపోయిరా! **(చింతించి)** మరిప్పుడేది తగిన దారి? ఎట్లును నేను పితృచరణసేవాసుఖమును వదలుకొని యింట నుండ జాలను. కనుక,

వదలి క్రమాగతమగు సం

పద, పితృశుశ్రూషకొరకు వనభూమికిఁ బో

యెద, వారినరసికొనుచుం

డుదు నీ జీమూతవాహనుని వలె నేనుస్. 5

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

(ఇది ఆముఖము)

నాగానందము

ప్రథమాంకము

(అంత జీమూతవాహనుడు విదూషకునితో గలసి బ్రవేశించును)

జీమూతవా: **(నిర్వేదముతో)** మిత్రమా, ఆత్రేయా!

పరువమనిత్యమున్, వలపు పట్ట,వుగాములు గానదంచు ను
ర్వరఁ బ్రతివాడెరుంగు, నటువంటి దురింద్రియలౌల్యదోషసం
భరితమె యయ్యు నీ కొమరుఁబ్రాయము నాకు ముదంబె కూర్చు, నీ
వరుసనె తల్లిదండ్రుల సపర్య లొనర్చుచు నుండఁగల్గినన్. 6

విదూ: **(చిరాకుగా)** ఏమోయి మిత్రమా! జీవచ్ఛవములబోలు నీ వృద్ధపితరులకై ఇంత కాలము నుండి యిట్టి దుర్భరవనవాసక్లేశమనుభవించుచున్నను నీ కింకను విసుగు బుట్టలేదా! కనుక ఇంక నైనను నాయందు దయ యుంచి నా మాట విని యీ పితృసేవానిర్బంధము నుండి వెలువడి యథేష్టభోగరమణీయమైన రాజ్యసుఖముననుభవింపుము.

జీమూతవా: వయస్యా! ఎంతమాట? ఇది సరికాదు. ఎందుల కందువా?

పితృసవిధక్షితిస్థితునిఁ బెంపున మీరునె రాజపీఠ సం
స్థితుడు? స్వమాతృతాతపదసేవకు సాటియె రాజ్యభోగముల్?
పితృజనభుక్తశేషమిడు ప్రీతి జగత్త్రయమేలఁ గల్గునే?
వితత శ్రమగాక, తండ్రినెడవెట్టినవానికి రాజ్య మొప్పునే? 7

విదూ: **(తనలో)** ఆహా! ఎంత పితృసేవానురాగము! **(ఆలోచించి)** పోనీ, ఇట్లు చెప్పిచూచెదను. **(ప్రకాశముగా)** అయ్యా! నేను కేవలము రాజ్యభోగములకనియే అట్లు జెప్పలేదు. నీకు మిగిలిన కృత్యమింకను   జాల గలదని.

జీమూతవా: **(చిరునవ్వుతో)** సఖా! చేయవలసినదంతయును జేసియేయుంటినే! నీకు దెలిసినదే కదా!

కూరిచినాడ సజ్జనులకున్ దగు వృత్తులు, న్యాయమార్గ సం
చారులఁ జేసితిన్ బ్రజల, జ్ఞాతులఁ జేసితి మత్సమానులన్,
కోరినదానికెక్కుడొసగూర్చెడు గల్పక మర్థి కిచ్చితిన్
గోరగ, రాజ్యరక్ష నెలకొల్పితి, నింకను కృత్యమున్నదే? 8

విదూ: మిత్రమా! రాజ్యరక్షణమును గూర్చియే నేనన్నది. కడు దుండగీడును, నీకు బ్రగాఢ ద్వేషియు నైన నీచమతంగుడు చెంతల పొంతల పొంచియేయుండగా, ఎంత

ప్రధానామాత్యపరిపాలితమై యున్నను నీవక్కడ లేనిదే నీ రాజ్యము సురక్షితము గాదనియే యెంచుము.

జీమూతవా: మతంగుడు మనరాజ్యమును హరించుననియేనా నీ భయము? అట్లైన మాత్రమేమి? దేహమునుండియు సర్వమును పరార్థమనియెంచియే నేను జూచుకొనుచున్నాను. తండ్రి గారిచ్చిన రాజ్యము నాయన యాజ్ఞ లేక ఇతరులకీయ జంకి గాని, లేకున్న నీపాటికి నేను స్వయముగానే వానికిచ్చి యుండనా! సరే యిప్పుడీ మాటలేల? తండ్రిగారి యానతి జేయుటయే ముఖ్యము. 'నాయనా! జీమూతవాహనా! చిరకాలము మన మిందుండుటచే నీ ప్రదేశమందలి నీవారకందమూలాదులు నిశ్శేషమైనట్లున్నవి. సమి త్కుశమ్ములు గూడ విరళలభ్యము లగుచున్నవి. కనుక మలయ పర్వతప్రాంతమున సర్వవస్తుసమృద్ధమై మనకు నివాసయోగ్యమైన యాశ్రమస్థానమును గనుగొని ర' మ్మని తండ్రి గారాజ్ఞాపించిరి. పద, మలయ పర్వతసమీపమునకు బోవుదము.

విదూ: మంచిది, నీవన్నట్లే. పోదము పద.

(ఇరువురు బరిక్రమింతురు.)

విదూ: **(ముందు జూచి)** వయస్యా! చూడు మీ మలయ వాయువులు చందనవనమధ్య సంచార లగ్నచందనపరిమళ వాహులై , పైనుండిపడుటచే జిదికి చిందుచున్న సెల యేరుల నీటి తుంపురులతో గలసి వీచుచు మనకు మార్గాయాసమును బోగొట్టుచు బ్రథమసందర్శ నోత్కంఠిత ప్రేయసీపరిరంభము వలె మేనికి గగురుపాటు జేయు చున్నవి.

జీమూతవా: **(చుట్టును జూచి, అచ్చెరువుతో)** ఏమీ! అప్పుడే మలయగిరికి వచ్చితిమా! ఆహా! ఏమి దీని రామణీయకము! ఎంత మనోహరము!

గంధేభఘనగండకషణభగ్నమ్ములై
రసమోడు చందనవ్రజము తోడ,
జలధితుంగతరంగసంచయాస్ఫాలిత
క్రందద్గుహాగహ్వరములతోడ,
సంచరత్సిద్ధయోషాపదాలక్తకాం
చితరక్తమౌక్తికశిలల తోడ,
వటజటాభ్రాంతికృద్విటపలంబితనభ
స్వద్ధూతదీర్ఘసర్పముల తోడ,
సర్వతోదృశ్యఫలపుష్పసమితితోడ
స్వచ్ఛవా: పూరశోభినిర్ఝరులతోడ,
ఘోరమయ్యును, రమ్యమై క్రొత్త రీతి,

మనసు నుత్సుకపరచు నీ మలయశిఖరి. 9

రమ్ము. ఈ కొండచరియ నెక్కి మనకేదైన నివాసయోగ్యస్థలము దొరకునేమో చూతము.

(కొండ పైకెక్కుటను నటింతురు.)

జీమూతవా: **(కుడి కన్నదరుటను సూచించి)** మిత్రమా! ఇదేమి !

అదరుచున్నది కుడికన్ను, మదిని నాకు
నే ఫలాకాంక్ష లేదు, మునీరి తోక్కు
లెప్పుడునుమృషల్ గావు, మరిట్టి యెడల
శుభనిమిత్తము నాకు యత్సూచకంబొ? 10

విదూ: మిత్రమా! అట్లైన యిది తప్పక సమాసన్నప్రియాగమసూచనమే!

జీమూతవా: అవును. నీవన్నట్లే కావచ్చును.

విదూ: **(సంతోషముతో)** మిత్రమా! ఈ వైపు చూడుము. ఎత్తుగా నొత్తుగా పెరిగిన చెట్ల గుంపులు, వాని పైనుండి యెగయు హవిస్సుగంధభరితధూమములు, చుట్టుప్రక్కల కాలిబాటలలో నిర్భయముగ బ్రశాంతముగా విశ్రమించియున్న వన్యజంతువులును! ఇది యేదో తపోవనమువలె నున్నదే!

జీమూతవా: మిత్రమా! లెస్సగా గురుతు పట్టితివి. ఇది తపోవనమే. ఎట్లనిన,

ధరణీజమ్ములు వల్కలార్థమితకృత్తత్వచ్కముల్ బైపయిన్
గరుణన్ బోలె; జరత్కమండలులు గన్పట్టున్ నభస్స్వచ్ఛని
ర్ఝరనీరమ్ముల; సామమున్ జదువుఁ గీరశ్రేణి నిత్యశ్రుతి
స్థిరతన్; వర్ణిజనోజ్ఝితత్రుటితమౌంజీమేఖలల్ గాననౌ. 11

పద, పోయి చూతము.

(ఇరువురు ప్రవేశము నటింతురు.)

జీమూతవా: **(అంతట బరికించి)** ఓహోహో! సందిగ్ధవేదవాక్యార్థవిచారణపరాయణ మునిగణముల తోను, వేదపాఠముజదువుకొనుచు పచ్చిసమిధలను ద్రుంచుకొనుచున్న వటువుల తోను, క్రొత్తమొక్కలపాదులకు నీరుపోయుచున్న మునిబాలికలతోను, ఈ ముని వనము ప్రశాంతరమణీయముగా నున్నది గదా! మరొక విశేషము జూడుము.

అళికులశబ్దజాలముల స్వాగతవాక్యముఁ బల్కినట్లుగన్,
ఫలభరనమ్రశీర్షముల వ్రాలి నమస్కృతిఁ జేయునట్లుగన్,
గళితసుమోరువృష్టిపరికల్పన నర్ఘ్యమొసంగునట్లుగన్,
బొలుపగునౌర! యిందతిథిపూజలు నేర్చెనె యేమొ శాఖులున్! 12

సర్వవిధముల నీ తపోవనము మనకు నివాసయోగ్యమే. తల్లిదండ్రులకుగూడ యీచోటు

సుఖమును, సంతసమును, గలిగించును.

విదూ: మిత్రమా! ఏమియో కాని యీ పట్టున లేళ్ళు జూడుము, మెడలనించుక వెనుకకు ద్రిప్పి, తెరచుకొనియున్న నోళ్ళనుండిగడ్డిపరకలు జారిపడిపోవుచున్నను దెలియక, చెవులు రిక్కించి కన్నులరమూసి దేనినో వినుచున్నట్లున్నవి గదా!

జీమూతవా: **(చెవి యొగ్గి, విని)** సందేహమేమి? చక్కగా గనిపెట్టితివి.

తమస్థానమ్ముల< దాకి స్పష్టపడ< ద్రిస్థాయుల్, స్ఫురత్సప్తధా
గమకమ్ముల్ బలుకస్, మిళిందకులఝంకారాభవీణారవం
బమరస్ దోడయి, కర్ణపేయమృదుశబ్దప్రోతమై యొప్పు గీ
తమునాలించు< గురంగముల్, నిలచి మేతల్ మాని, మార్మోములస్. 13

విదూ: అది సరియే కాని, తపోవనమునందీ సంగీతమేమి? పాడువా డెవడై యుండును?

జీమూతవా: మృదుతరాంగుళితాడితములైనట్లు తీగలు గూడ మృదువుగానే మ్రోగుచున్నవి. పైగా, గీతము కాకలీనిషాదమే ప్రచురముగా నడచుచున్నది. కాబట్టి, **(చేతజూపుచు)** ఈ దేవాలయములో నెవ్వరో యొక దివ్యస్త్రీ దేవతను గొలుచుచు వీణమీటుచు బాడుచున్నదని భావింతును.

విదూ: మనముగూడ యీ దేవాలయములోనికి బోయి చూతము రమ్ము.

జీమూతవా: మేలుమాట. దేవతలకు మ్రొక్కవలసినదే! **(నడచుచు హఠాత్తుగా నిలచి)** వయస్యా! ఒకవేళ, యీ యున్నవారు మనమెదుటపడి జూడ దగని వారేమో! కనుక, యీ తమాల తరువాటిక మాటున నిలచి దేవతాదర్శనోచితసమయమును వేచి యుందము.

(అంత నేలపైన గూర్చుండి వీణవాయించుచు బాడుచున్న
మలయవతియు, చేటి చతురికయును బ్రవేశింతురు.)

మలయ: **(వీణావాదముతో బాడుచు)**

నగకులకీర్తికేతన! వినమ్రజగత్త్రయలోక! నిన్ను నే<
బొగడగ నేర్తునే? దృఢతపోజితఫాలదృగర్ధదేహ! దృ
గ్యుగకమనీయ! ఫుల్ల కమలోదరగౌరపరాగరాగ! యో
భగవతి! గౌరి! నీ కరుణ వాంఛితసిద్ధి యొనర్చు< గావుతస్. 14

జీమూతవా: **(వినుచు)** ఆహా! ఏమి గాత్రము! ఏమి వాద్యము!

దశవిధవ్యంజన ధాతువిన్యాసంబు
నద్భుతంబుగనభివ్యక్తపరచె,
లంబితద్రుతమధ్యలయలు మూటిని< దత్త
దుచితస్థలంబుల నొప్ప< గూర్చె,

స్రోతోవహాదిత్రిరూపోక్తయతి, శ్రుతి
కింపు బుట్టగ సంపదింపఁ జేసె,
అతివ, సత్వౌఘానుగతవాద్యవిధిభేద
ములు మూడు వేర్వేర వెలయఁ జేసె,
పాటకన్నిగతుల దీటైన వాద్యంబు
వాద్యమునకు సాటివచ్చుపాట
గలసి, పరిమళించు కనకమట్టులు, వాగ
గోచరమగు ముదముఁ గూర్చె మదికి. **15**

చేటి: రాజకుమారీ! చాలసేపు వాయించితివికనీ నాటికి జాలును. అలసట రాలేదా! వ్రేళ్ళు నొచ్చునేమో !

మలయ: చతురికా! దేవి సాన్నిధ్యమున వాయించుచుండగా నా కలసటయన్న మాటెక్కడిది!

చేటి: **(కొంచెము తిరస్కారముగా)** అవునమ్మా మరి! కన్యకాజనదుష్కరములైన నియమోప వాసాదులతో నీ దేవిని యింతకాలముగా నారాధించుచున్నను, నేటికిని నిన్ను గరుణింపని యీ నిర్దయదేవత నింకను మిక్కిలిగా గానవాదనములతో సేవించుట వలన నేమి లాభమని యనుచున్నాను.

విదూ: మిత్రమా! ఈమె కన్యయటగదా! చూచుట కేమి యాక్షేపము?

జీమూతవా: కన్యకాదర్శనములో తప్పేమియు లేదు గాని, మనము గనబడినచో యీమె ,కన్యా సులభ లజ్జాసాధ్వసములచే నెక్కువ సేపిక్కడ యుండకపోవచ్చును. కావున యీ తీగల మాలల చాటునుండియే చూచుచుందము.

విదూ: **(పరిశీలించి ఆశ్చర్యముతో)** మిత్రమా! చూడుము! ఈమె తన వీణావాదనగానములతో వీనులకే కాదు, విద్యానురూపమైన రూపముతో కనులకు గూడ యానందమును గలిగించుచున్నది. ఎవరై యుండును! నాగకన్యకయా! లేక విద్యాధర కన్యయా! మరి సిద్ధకులకన్యయా!

జీమూతవా: **(ప్రీతితో జూచుచు)** వయస్యా! ఈమె యెవరన్నది చెప్పజాలనుగాని, యిది మాత్రము సత్యము.

స్వర్గసంభవయైన, చక్షుస్సహస్రసా
నాథ్యంబు సఫలంబు నాకపతికి,
నాగకన్యకయైన, నాగలోకము సచం
ద్రం బేతదాస్యబింబంపుఁ గలిమి,
విద్యాధరియయైన, విజితసమస్తాన్య

జాతి విద్యాధరజాతి మనది,
సిద్ధాన్వయజయైన, సిద్ధులే త్రిజగత్ప్ర
సిద్ధపూజార్హసమిద్ధయశులు,
లేమ యేజాతిఁ బుట్టెనో యేమొ, కాని,
యిన్ని గిరులుండ , నెన్నినట్లిటకు వచ్చి,
విశ్వమోహిని యై యిట్లు వెలయుటెల్ల
మలయగిరిపూర్వకృతపుణ్య మహిమ గాదె! **16**

విదూ: **(జీమూతవాహనుని బరీక్షించి, తనలో)** భళీ! ఇంతకాలమున కిత డెట్టకేలకు మారునికి జిక్కినాడు. మారునకే కాదు **(తనను జూపించుకొనుచు)** ఈ బ్రాహ్మణునకు నాకు గూడ.

చేటి: రాకుమారీ! దయమాలిన యీ దేవతయెదుట గానము వీణావాదనము లేల యని చెప్పుచున్నాను గదా!**(వీణను దీసివేయును).**

మలయ: చతురికా! వలదు వలదు. దేవిని నిందింపకుము. ఆమె నేడు నన్ను దయదలచినది.

చేటి: **(సంతోషముతో)** ఏమి? అయిన నా దయదలచుట యేమో యెట్లో నాకును జెప్పుము.

మలయ: రాత్రి కలలో యిట్లే వీణవాయించుచుంటినట! అప్పుడు గౌరీదేవి నాకగపడి చెప్పినదట, 'బాలా! నీ భక్తికి, గానమునకు, వీణాకౌశలమునకు, మీదుమిక్కిలి కన్యకాదుష్కరమైన అసాధారణసేవకును మెచ్చితిని. అచిరకాలముననే నిన్ను విద్యాధరచక్రవర్తి చేపట్టును .' అని.

చేటి: రాకుమారీ! అట్లయిన నిది స్వప్నమని చెప్పనేల? నీ మనసులోని మాటయే దేవి సెల విచ్చిన వరప్రాప్తి గూడ!

విదూ: **(ఆకర్ణించి)** వయస్యా! ఏ దేవీదర్శనమునకైనను మనకిదియే కడు లెస్స యైన సమయము. పద పోవుదము.

జీమూతవా: నేను మాత్రము రాను.

విదూ: **(బలవంతముగా లాగుకొనుచు పోయి, మలయవతిని సమీపించి)** మీకు శుభమగు గాక! అమ్మా! చతురిక మాట సత్యమే! దేవి నీపై జూపిన ప్రసాదము వరప్రాప్తియే! ఇదే యా వరస్వరూపము!

మలయ: **(తత్తరపడి లేచి, జీమూతవాహనుని యుపలక్షించి)** చేటీ! వీరెవరు?

చేటి: **(జీమూతవాహనుని పరికించి, అపవారించి మలయవతితో)** అమ్మా! అనన్యసదృశమైన యీ రూపము జూడగా, నీకు దేవి యిచ్చిన వరప్రసాదమేనేమో యనిపించుచున్నది.

(మలయవతి ప్రీతితో, లజ్జతో జీమూతవాహనుని జూచుచుండును)

జీమూతవా: **తపమూనియె కడు డస్సితి**

విపుడీ సంభ్రమము చేత యింకను శ్రమదా

లుపనేల? మాను, సాధ్వస

చపలాక్షీ! శ్వాసభారచలితోరసిజా! 17

మలయ: **(అపవారించి)** చేటీ! చెప్పలేని భయముచేత , యితని యెదుటనిలువ జాలకున్నాను.

(మొగము కొంచెము వెనుకకు ద్రిప్పి ఓరగంట నతనిని జూచుచు నిలచును.)

చేటి: **(జనాంతికముగా)** అమ్మా! ఏమిది! ఇట్లైతివేమి?

మలయ: **(జనాంతికముగా)** ఇతని చెంత నుండ సిగ్గగుచున్నది. పద ప్రక్కకు బోదము.

(పోబోవును.)

విదూ: వయస్యా! ఈమె భయముతో పోబోవుచున్నదిగదా! నా చదువును బుర్రలో నిలిపినట్లే యీమెను గూడ క్షణమాత్రము నిలుపుదునా?

జీమూతవా: అది తప్పా యేమి! కానిమ్ము.

విదూ: **(మలయవతితో)** అమ్మా! ఇది మీ యీ తపోవనాచారమా యేమి, వచ్చిన యతిథులకు పలకరింపైన దక్కలేదు.

చేటి: **(మలయవతిని జూచి)** ఈమె చూపులు ఈమె వాలకము జూడ నీతనియందనురక్త యై నట్లగపడుచున్నది! కానిమ్మీ త్రోవ ద్రొక్కెదను. **(ప్రకాశముగా)** అమ్మా! ఈ బ్రాహ్మణు డన్నది యుక్తమే. అతిథిసత్కారము నీకు దగినదే. అందును ఇటువంటి మహాను భావుడే యతిథి యైనపుడు ఆగంతుగౌరవమే యెరుంగనిదానివలె యుంటివేమి? పోనీ నేనే యథోచితముగా గావింతును. **(జీమూతవాహనునితో)** ఆర్యా! స్వాగతము. దయ చేయుడు. ఇట నాసీనులై ఇచ్చోటు నలంకరింపుడు.

విదూ: మిత్రమా! ఈమె బాగుగా చెప్పినది . ఇట గూర్చుండి కొంత విశ్రమింతము.

జీమూతవా: సరిగా జెప్పితివి. **(ఇరువురును గూర్చుందురు.)**

మలయ: చతురికా! గేలిమాటలుజాలును ! ఇట్లు జేసెదవేల? ఏ తాపసియో కనుక జూచిన నన్ను నిర్మర్యాదురాలినిగా దలంపరా?

(అప్పుడొక తాపసుడు ప్రవేశించును.)

తాపసి: ఆచార్యకౌశికులు నాతో "వత్సా! శాండిల్య! తండ్రి పనుపున యువరాజు మిత్రావసువు , తన చెలియలు మలయవతికి దగిన వరునిగా నెంచుకొనిన భవిష్యద్విద్యాధరచక్రవర్తి యైన జీమూతవాహనుడు మలయపర్వతపరిసరములలో నున్నవాడని తెలిసికొని యాతనిని జూచుటకై నేడరిగెను. అన్న కొరకై నిరీక్షించుచున్న మలయవతికి మధ్యాహ్నహోమ వేళ దాటిపోవునేమో! కనుక నీవేగి మలయవతి యెక్కడనున్నదో చూచి పిలిచికొని ర " మ్మని చెప్పి పంపెను. అలవాటు చొప్పున నామె

గౌరీమందిరములోనే యున్నదేమో చూచెదను. **(నడచుచు నేలపై జూచి)** అరే! ఈ దుమ్ముినేలమీద గనబడుచున్న ఈ చక్రవర్తిచిహ్నాంకితపదపంక్తి యెవరిది? **(ముందు జూచి, జీమూతవాహనుని గురుతించి)** ఈ మహాపురుషునిదే యై యుండును. అదిగో!

శ్రీవిభ్రాజిశిరస్సునస్ వెలయు నుష్ణీషమ్ము, భ్రూమధ్య మూ
ర్ణావర్తాన్వితమున్, గరద్వయము చక్రాకారచిహ్నమ్ము, వ
క్షోవైశాల్యము విష్ణువున్ గెలుచు, జక్కుల్ బద్మముల్, వీడె సు
మ్మా విద్యాధరచక్రవర్తి పదముం బాటింప కిట్లుండెడిన్. 18

సందేహమేల? నిక్కముగా నీతడే జీమూతవాహనుడు. **(మలయవతిని జూచి)** అరే! రాజకుమారి గూడ! **(ఇరువురను బరిశీలించి)** అన్యోన్యానురూపమైన యీ జంటను గూర్చినగదా విధాత కింతకాలమునకైన యుక్తకారి యని పేరు వచ్చును! **(సమీపించి జీమూతవాహనునితో)** ఆర్యా! స్వస్తి.

జీమూతవా: **(లేచి)** మహాత్మా! జీమూతవాహనుడు నమస్కరించుచున్నాడు. ఇందు దయ చేయుడు . **(తన పీఠమును జూపును.)**

తాపసి: చిరం జీవ. వలదు వలదు. అభ్యాగతుడు సర్వపూజ్యుడు గనుక నీవే గూర్చుండుము.

జీమూతవా: మంచిది.

మలయ: ఆర్యా! నమస్కారము.

తాపసి: కల్యాణీ! అనురూపభర్తను గాంచుము. రాజపుత్రీ! మధ్యందినహోమవేళ యతి క్రమించుచున్నది గనుక నిన్ను త్వరగా రమ్మని కులపతికౌశికులు బిలచుచున్నారు.

మలయ: కులపతుల యాజ్ఞ. **(తనలో)**

ఒక్కవైపు గురూక్తి, యింకొక్కవైపు
ప్రియముఖాలోకసుఖము, లీ రెంటఁ జిక్కి,
నిలువఁ దగమిఁ, బోలేమిఁ, గొందలముఁ జెంది
మనసు నాకిప్డు డోలాయమానమయ్యె. 19

(నిట్టూర్చి, లజ్జానురాగములతో జీమూతవాహనుని జూచుచు,
చేటీ తాపసులతో గలసి నిష్క్రమించును.)

జీమూతవా: **(ఉత్సుకతతో నిట్టూర్చి, పోవుచున్న మలయవతిని జూచుచు)**

సర్వహృత్కర్షివిస్తృతజఘనభూరి
భార భరణాతిమంథరహారిగమన,
యన్యపథగత యయ్యు , మదంతరంగ
నిహితపద యయ్యె యీ కాంత నిశ్చయముగ. 20

విదూ: వయస్యా! నీకు అదరవలసిన కన్నేదో యదరనే యదరినది. నీవు చూడవలసిన దేదో చూడనే చూచితివి. ఇక నా మాట జూడుము. ఇప్పుడీ మధ్యాహ్నపుటెండకు రెట్టింపుగా మండుచున్న యాకలి మంటచే నా కడుపు నకనకలాడుచున్నది. కనుక పోయి యే మునికుటీరమందో యతిథులముగా నుండి యక్కడ దొరకిన యే కంద మూలములతోనో ప్రాణములను నిలుపుకొందము పద.

జీమూతవా: **(ఆకాశము జూచి)** ఓహో! మట్టమధ్యాహ్నమైనది! అవునీ యేనుగును జూచిన దెలియుచున్నది.

ఎండకు స్రుక్కి, చందనమహీజరసమ్మున మాటిమాటికిన్
గండము వెల్లవైచుకొని, కర్ణయుగమ్మను తాళవృంతముల్
మెండుగ వీవగన్ మొగము మీదఁ, గరోజ్ఝితవారిధారలన్
నిండుగఁ దోగి, హస్తిపతి నిస్తులదుస్స్థితిఁ గ్రాగునట్లగున్. 21

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది శ్రీహర్షుని నాగానందనాటకమునకు
మార్కండేయప్రసాద్ చేసిన ఆంధ్రానువాదమునందు
ప్రథమాంకము.

నాగానందము

ద్వితీయాంకము.

(ఒక పరిచారిక ప్రవేశించును)

పరి: రాజకుమారి మలయవతి నన్ను బిలచి 'ఏమే మనోహరికా! మా యన్న మిత్రావసువు నేడేలనో యాలసించెను. పోయి యన్న వచ్చెనో లేదో చూడు ' మని పంపినది. **(పరిక్రమించి తెరవైపు జూచి)** ఎవరో యిది ఇంత తొందరగా వచ్చుచున్నది! ఇటే వచ్చుచున్నదే! **(గురుతించి)** ఓహో ! చతురిక యే!

(చతురిక ప్రవేశించును)

మనో: ఏమే చతురికా! ఏమా తొందర! నన్ను గూడ జూడకయే బరువులుపెట్టుచున్నావు!

చతు: నీవా మనోహరికా! రాకుమారి మలయవతి నేడు పువ్వులు గోసికోసి మిక్కిలి యలసి పోయియున్నదట! శరదాతపముకంటె మిన్న యైన సంతాపముతో బాధపడుచున్న దట! నన్ను బిలచి , లేత యరటియాకులు గప్పిన చందనలతాగృహములో చంద్ర కాంతపు తిన్నెను సిద్ధముగానుంచుమని పంపినది. అది సిద్ధమైనదని యామెకు జెప్పుటకని సత్వరముగా బోవుచున్నాను.

మనో: అయ్యో! పాపము! ఐన నాలసింపక పొమ్ము. అక్కడ నైన యామెకు తన తాపము దీరునేమో!

చతు: **(నవ్వుకొనుచు తనలో)** ఆ తాపము ఈ రీతిగా దీరునది కాదులే! పైగా రమణీయశీతల చందనలతాగృహములో నొంటిగా నుండెనేని , యా తాపము మరింత విజృంభించును గూడ! **(ప్రకాశముగా)** సరే పద, నేనును రాజకుమారికి చంద్రకాంతవేది సిద్ధమని చెప్పి యచ్చటకు వెంటబెట్టుకొని పోయెదను.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది

ప్రవేశకము.

(అంతట నుత్కంఠిత యైన మలయవతియు పరిచారిక చతురికయు బ్రవేశింతురు.)

మలయ: **(తనలో)** మనసా! అప్పుడతనియెదుటనేమో నీవే యట్లు నన్ను లజ్జచే బరాఙ్ముఖిని గావించి , యిప్పుడు నీవు మాత్రము స్వయముగానే యాతని యందే లగ్నమైతివా!

ఏమి నీ స్వార్థనిర్వహణపరాయణత! **(ప్రకాశముగా)**చతురికా! గౌరీదేవి యాలయమునకు దారి జూపవే!

చతు: **(తనలో)** ఈమె చెప్పుచున్నదేమో దేవీమందిరమునకని, కాని, పోవుచున్నదేమో చందనలతాగృహమునకు. **(ప్రకాశముగా)** అమ్మా! రాకుమారీ! నీవు నడచుచున్నది చందనలతాగృహమువైపు.

మలయ: **(లజ్జతో)** అవునే! బాగుగా జ్ఞప్తికి దెచ్చితివి. లతాగృహమునకే పద.

చతు: అమ్మా! ఇటు రమ్ము. ఇటు.

(మలయవతి వేరువైపు నడచును.)

చతు: **(మరలిచూచి, బాధతో దనలో)** అయ్యో! ఎంత పరాకుతోనున్నది! మరల నా దేవీ భవనమునకే పోవుచున్నదే! **(ప్రకాశముగా)** రాజకుమారీ! చందనలతా గృహమిటమ్మా, యిటు. ఇటు నా వైపు రమ్ము.

(మలయవతి సిగ్గుపడి చిరునవ్వుతో అటు నడచును. ఇరువురును పరిక్రమింతురు.)

చతు: ఇదే చందనలతాగృహము. లోపలికేగి చంద్రమణిశిలావేదికపై గూర్చుండి యుపశాంతిని బొందుము.

(ఇరువురును ప్రవేశించి గూర్చుందురు.)

మలయ: **(నిట్టూర్చి, తనలో)** దేవా! కుసుమాయుధా! తన రూపశోభతో నిన్ను నిర్జించిన యాతని నేమియు జేయలేక , యబలనని, యనపరాధనైన నన్ను హింసించుటకు నీకు సిగ్గైనను లేకపోయెగదా!**(తననుదాను జుచుకొని,విరహము నభినయించుచు,ప్రకాశముగా)** చతురికా! ఇదేమే, మన యీ చందనలతాగృహము ఏమాత్రమెండజొరకుండ జికురు టాకులతో గప్పియున్నను, మునుపటివలె నేడు నాకింకను నించుకైన తాపోపశమన మును గలిగింప దేమి?

చతు: **(చిరునవ్వుతో)** ఈ సంతాపమునకు, ఇది తగ్గకుండుటకు గూడ కారణము నాకు దెలియును. కాని దానిని నీవసంభవమని కొట్టిపారవేయుదువని.

మలయ: **(తనలో)** ఇది నన్ను గనిపట్టినట్లున్నదే! **(ప్రకాశముగా)** ఓసీ! అదంతయు నీకెందుకు గాని, నీకు దెలిసిన కారణమేదియో చెప్పుము.

చతు: అదే నీ యభీష్ట వర …

మలయ: **(సంభ్రమముతో లేచి అటునిటు నడచుచు)** ఏడి, ఎక్కడ? ఎక్కడతడు ?

చతు: అతడెవరమ్మా!

మలయ: **(లజ్జతో మొగము వాల్చును)**

చతు: అమ్మా! నేననబోయినదిది. ‘అదే నీయభీష్టవరమని దేవి కలలో యానతిచ్చిన’ దని

నీవు జెప్పిన మరునిముసముననే పూవింటిని వదలి వచ్చిన మన్మథుని బోలి నీకు దర్శనమిచ్చిన యాతడే నీ యీ సంతాపమునకు కారణము. కాబట్టియే సహజశీతల మైన యీ చందనలతాగృహముగాని, దీనిలోని విధుమణిశిలావేది గాని నీ యుడుకును బోగొట్టుటలేదు.

మలయ: **(చేటి ముంగురులు దువ్వుచు)** నీ పేరే చతురిక మరి. నీ కడ నేదైన దాచుట నా వశమా! అంతయు జెప్పుదును.

చతు: రాజకుమారీ! ఇంకను జెప్పవలయునా! వరశబ్దము చెవులబడ్డంత మాత్రమున నీవు పడ్డ యిప్పటి సంభ్రమమే చెప్పినది. నీవు వేరుగా జెప్పనక్కరయే లేదు. సరియే కాని, నీ వేమియు దిగులు పడకుము. నీవన్నట్లు నా పేరు చతురిక యై నేను దానికి దగిన దానినైనట్లైన, యీపాటి కాతడు గూడ నిన్ను జూడక నిముసమైన నుండజాలని దశలోనే యుండియుండవలెను. అతని తీరు మాత్ర మీ చతురిక కంటిని దాటి పోయినదను కొంటివా యేమి?

మలయ: **(కన్నీటితో)** చేటీ! మనకంత భాగ్యమెక్కడిది?

చేటి: అమ్మా! అట్లనకుము. విష్ణువు మాత్రము వక్షమున లక్ష్మి లేక స్వస్థుడై యుండగలడా?

మలయ: నీవంటి మంచివారు ప్రియముదప్ప వేరు బలుకుదురా! అది సరియే కాని మరొక సంతాపము మాత్రము నన్నింతకంటె యెక్కువగా బాధించుచున్నది. మనమాతనిని మాటమాత్రముగనైనను సమాదరింపకపోతిమే, దాన నాతడు నన్ను తేలికమానిసిగా నెంచునేమో కదా! **(దుఃఖించును)**

చతు: అమ్మా! దుః ఖపడకుము. **(తనలో)** ఐనను దుఃఖముగాక ఇంకేమి? దేహతాపము , మనస్తాపము గలసి బాధించుచున్నవి. ఏమి జేసిన బాగుండును! ఈ చందనలతా పల్లవరసము నీమె యెదపై బూసెదను. **(లేచి, ఆకులు పిండి రసముదీసి రాచి, ప్రకాశముగా)** ఏడువకమ్మా రాకుమారీ! నీ వేడికన్నీ రాగక బడుట చేత యీ నవచందనరసము గూడ వేడెక్కుచున్నది చూడుము. ఇక నీ తాపమెట్లు మానును? **(అరటియాకుతో వీచును)**

మలయ: **(చేతినడ్డుపెట్టి)** వలదు వలదు. వీచకుము . ఈ యాకుగాలి యెంత వేడిగా నున్నదో!

చతు: అమ్మా! ఇది దీని తప్పుగాదు.

సాంద్రచందనపల్లసంగ మహిమ
మిగులశీతలతరమైనమేలి బాల
కదళికాదళమారుత మిదియు, వెచ్చ
జేయుచుంటి, నీ యూర్పులఁ జేసి నీవె. 22

మలయ: సఖీ! ఈ దుఃఖమున కొక నివారణమేమైన గలదా!

చతు: లేకేమి? ఉన్నది. ఆతడిక్కడకు వచ్చినయెడల.

(అంత విదూషకునితో గలసి జీమూతవాహనుడు ప్రవేశించును)

జీమూతవా: అమ్మెయి మోముఁ ద్రిప్పి, రుచిరాక్షి, సితాసితగాఢదీధితుల్
గ్రమ్మెడు కన్నులన్, దరువులన్ మృగచర్మములారగట్టిన
ట్లమ్ముని ముందె నన్నుఁ గనినట్టి విలాసపువాలుఁజూపు కే
బమ్మెరపోతి, సూనశర! వ్యర్థము నీ శరరాజి నాపయిన్. 23

విదూ: మిత్రమా! ఎంత ధీరుడ వెంత ధైర్యహీనుడవైతివి? నీ ధీరత్వ మంతయు నెటు పోయినది?

జీమూతవా: వయస్యా! ధైర్యహీనుడనా! ఎట్లయ్యా?

నిండుచందురుడుబ్బి పండువెన్నెలఁ గాయు
కటికి రాత్రులఁ బెక్కు గడపలేదె !
ప్రసవబాణునిచేతి ప్రథమశస్త్రంబంచుఁ
గొంకకఁ దమ్మి మూర్కొంటిఁ గాదె!
మాలతీసౌరభ్య మహితమందానిల
మ్ములకు మాపటి వేళఁ దలకినానె!
కమలాకరములందు గండుతుమ్మెదపిండు
ఝుంకారములు వించుఁ జంకినానె!
రేబవళ్ళిట్లు విరహిసైరింపలేని
పెక్కు దుష్కరక్రియలఁ గావించు నన్ను
నిత్య సంగివై చూచుచుండియును నీవు,
ధైర్యహీనుడవని పల్క ధర్మ మగునె? 24

లేదా, నీవన్నదిమాత్ర మసత్యమా? అధీరుడనే!

దేహవిహీనుని సూనశ
రాహతి సహియింపలెక యసురుసురై, నీ
వే హసియింపగఁ బొగిలెడు
స్త్రీహృదయుడ నెట్టులందు ధీరుడననుచున్? 25

విదూ: **(తనలో)** ఈతని యధీరత్వమే యీతని కొందలమును దెలుపుచున్నది. కనుక మాట మార్చి చూచెదను. **(ప్రకాశముగా)** వయస్యా! ఈనాడెందుకు పితృసేవ త్వరగా ముగించి యీ చోటికి జేరితివి?

జీమూతవా: సరిగా యడిగితివి. నీకుగాక యెవరికి జెప్పుదును గాని, వినుము. రాత్రి కలలో యామె,

నిక్కముగా యామె యే, అగపడినది. **(చూపుచు)** అదిగో! ఆ చందనలతాగృహమున చంద్రకాంతవేదికపై గూర్చుండి ప్రణయకోపముతో నన్నేమేమో యుపాలంభించుచు దు:ఖించుచున్నట్లు గనబడినది. కనుక కలలో ప్రియాసమాగమమును గలిగించి నాకు గడురమ్యమైన యీ చందనలతాగృహముననే యీ దివసశేషమును గడపి పోదమని యిక్కడకు వచ్చితిని. రమ్మి పోవుదము.

(పరిక్రమింతురు)

చతు: **(చెవి యొగ్గి)** రాజకుమారీ! అడుగుల చప్పుడు వలె వినబడుచున్నది.

మలయ: **(తననుదాను జూచుకొని, సంభ్రమముతో)** చేటీ! నా యీ యాకారమును జూచినయెడల నెవ్వరికైన విషయమర్థమగును. లెమ్మి అరుణాశోకవృక్షము మాటున నుండి యీ వచ్చుచున్నదెవరో చూతము. **(ఇరువురును దాగి యుందురు.)**

విదూ: వయస్యా! ఇదే యా నీ చందనలతాగృహము. రమ్మి లోనికి బోవుదము.

(ఇరువురును బ్రవేశింతురు)

జీమూతవా:

చందనలతాగృహమ్మిది
యిందుశిలాసహితమయ్యు , నిందువదనలే
కిందురహితప్రదోషము
చందము నన్ నాకు సంతసమునిడదు సుమీ! **26**

చతు: **(వారిని జూచి)** అమ్మా! రాజకుమారీ! నీ యదృష్టము! వెదుకబోయిన తీగ కాలికే తగిలినది. వచ్చినవాడు నీ మనసుమెచ్చినవాడే!

మలయ: **(తొంగి చూచి, సంతసముతో, తడబాటుతో)** అమ్మొ! కంటబడుదుమేమో యని నాకు గడుభయముగానున్నది. ఇక్కడనుండజాలను పద వేరొకచోటికి బోదము. **(తత్తరముతో నడువబోయి)** ఏమే! నాకు గాళ్ళు వడకుచున్నవే! కాలు సాగుట లేదు.

చతు: **(నవ్వి)** ఎంత భయమో! రాజకుమారీ! ఇక్కడెక్కడనో మాటున డాగి యున్న నిన్నెవ్వడు చూచును? మధ్యలో యశోకవృక్షము మాటున్నది మరచితివా యేమి? ఇక్కడనే యుందము. **(అక్కడనే యుందురు)**

విదూ: **(చూపించుచు)** మిత్రమా! ఇదే నయ్యా ఆ కాంత చంద్రకాంతవేదిక.

జీమూతవా: **(కన్నీరు నించి ,నిట్టూర్చును)**

చతు: అమ్మా! రాకుమారీ! ఏదో ఇదే యనియు, కాంత యనియు వినబడుచున్నది, శ్రద్ధగా విందము.

విదూ: **(చేత బట్టి కుదుపుచు)** మిత్రమా! ఇదే యా కాంత చంద్రకాంతవేదిక యని చెప్పుచున్నాను, వింటివా?

జీమూతవా: **(నిట్టూర్చి, కన్నీరు రాల్చుచు)** అవునవును. బాగుగా గురుతుపట్టితివి. **(చేత జూపుచు)**

ఉడుగక యూరుపుల్ నిగుడుచుండగ, నెంతకు రాని నాపయున్
బొడమిన కిన్క వెల్వరచు భ్రూచలనమ్ములతోడ, నెట్టులే
నడచుచు నెవ్వగన్, వికలమైన మొగమ్మునుఁ గేలనూది, బి
ట్టడలుచు నేడ్చు కాంత గననయ్యె నిటన్ శశికాంతవేదిపై. 27

ఈ చంద్రమణిశిల మీదనే గూర్చుందము రమ్ము.

(ఇరువురు గూర్చుందురు)

మలయ: **(సాలోచనముగా)** ఆమె ఎవరై యుండవచ్చును?

చతు: ఇప్పుడు మనము చాటునుండి యాతనిని జూచినట్లే యాతడుగూడ యింతకు ముందిక్కడ మనము తిన్నెపై నున్నప్పుడు నిన్ను చాటునుండి చూచియుండును.

మలయ: ఐన గావచ్చును. కాని, ప్రణయకుపితయైన వల్లభ నెవతెనో యుద్దేశించి మాటలాడు చున్నాడే!

చతు: రాకుమారీ! ఏలనమ్మా యీ కుశంకలు? ఆగు మింకను విందము.

విదూ: **(తనలో)** ఇతని కీ ప్రసంగము రుచించుచున్నట్లున్నది. సరే కానిమ్ము మాటలనే సాగింతును. **(ప్రకాశముగా)** వయస్యా! ఆ విధముగా నేడ్చుచున్న యామెతో నీవేమియు మాటాడలేదా!

జీమూతవా: ఇట్లంటిని.

నీవు దొరగించుచున్న కన్నీటఁ దడిసి
తెరవ! యీ చంద్రకాంతవేదిక, త్వదాస్య
పూర్ణచంద్రబింబోదయమ్మున స్రవించు
చున్న రీతిగాఁ గాన్పించు చున్న దంటి. 28

మలయ: **(రోషముతో)** చతురికా! ఇంకను వినవలయునా? రమ్ము మనదారిన బోదము.

చతు: **(చేయి పట్టి నిలిపి)** అమ్మా! రాజకుమారీ! వలదు వలదు. నిన్ను కంటజూచిన యాతడు మరొక్కతెను దలచి యిట్లనుచున్నాడనిన నమ్మ జాలను. కనుక చివరి వరకు విందము, నిలువుము.

మలయ: నాకు మాత్ర మట్లనిపించుటలేదు. సరే కానిమ్ము, నీవన్నట్లు కడదాక విందము.

జీమూతవా: వయస్యా! ఈ శిలావేది మీదనే యామె చిత్తరువును వ్రాసి దానిని జూచుకొనుచు మనసునకు కొంత యూరట గలిగించుకొనవచ్చు ననిపించుచున్నది. కనుక నీవేగి యీ చెంగట గిరితటము నుండి మనశ్శిల ముక్కలను దీసికొని రమ్ము.

విదూ: అట్లే.**(నిష్క్రమించి, మరల బ్రవేశించి)** మిత్రమా! ఇవిగో! నీవు జెప్పిన ఒక్క

మనశ్శిలయే కాదు. కొండ చరియ పై వెదకి యైదు రంగుల రాళ్ళను దెచ్చితిని. ఇక బొమ్మ గీయుము.

జీమూతవా: వయస్యా! లెస్సగా దెచ్చితివి. **(అవి దీసికొని బొమ్మ గీయుచు, పులకితుడై)** మిత్రమా! చూడు! ఇటు జూడు!

అచ్ఛబింబశోభాధరమ్మగుచు, నేత్ర
పర్వమై యొప్పు శశిరేఖ పగిది, మదికి
హాయి గలిగించు నాకుఁ ; బ్రియాస్యరచన
లిఖితమై కానఁబడు తొలిరేఖ గూడ. 29

విదూ: **(ఉత్సుకతతో బరిశీలించి)** వయస్యా! ఎదుట లేకున్నను నింత పోలిక పొంతనతో గీయుట మిక్కిలి యబ్బురము !

జీమూతవా: **(చిరునవ్వుతో)** మిత్రమా! ఎదుట లేదననేల?

అంత: కరణనిరంతర
చింతనలస్ సన్నిహితయ చెలి, యా రూపుస్
సంతతముఁ జూచి చూచి యొ
కింత రచించితిని చిత్ర, మిది యబ్బురమే? 30

మలయ: **(నిట్టూర్చి, కన్నీటితో)** చివరివరకు వింటిమి గదా! తెలిసినదిగదా! పద , అన్న మిత్రావసువు కడకు బోవుదము.

చతు: **(బాధతో, తనలో)** ఈమె మాటలు జూడ బ్రదుకు మీదనే విరక్తి బుట్టినట్లున్నవి. **(ప్రకాశముగా)** రాజకుమారీ! మనోహరిక అక్కడకే కదా పోయినది! ఇంతట నంతట యన్నగారే యిటు రావచ్చును. కొంచెమాగుము.

(అంతట మిత్రావసువు బ్రవేశించును)

మిత్రా: మా చెల్లెలు మలయవతి వివాహసంబంధవిషయమై మా తండ్రిగారు నాతో, “నాయనా! మిత్రావసూ! చిరకాలము సన్నిహితనివాసి యై యుండుట చే జీమూతవాహనుని లెస్సగా బరిశీలించితిమి. తగినవరుడని నిర్ణయించితిమి గనుక నీవేగి యాతనికి మలయవతినిచ్చుటకై మాటలాడి ర” మ్మని యానతిచ్చిరి. చెల్లెలి మీది ప్రేమ చేత నాకు మాత్రము కొంత యుద్వేగముగానే యున్నది. ఏమనిన,

సాధుజనేష్టుడుస్, వినయశాలియు, వీరుడు, సుందరుండు, వి
ద్యాధరరాజవంశమణి, ప్రాజ్ఞుడు, యౌవనశోభి, వర్యుడే;

కాని,

బాధితసత్త్వరక్షణకుఁ బ్రాణములైననిడుస్ దయార్తి; నా

సోదరి నిట్టి త్యాగికిడుచో ముదముస్ దిగులుస్ జనించెడిస్. 31

ఇప్పుడాతడీ చెంగట గౌర్యాశ్రమముపొంత చందనలతామండపములో దనమిత్రునితో గలసియున్నాడని తెలిసినది. ఇదే యా చందనలతామండపము. **(పరిక్రమించి, ప్రవేశించును)**

విదూ: **(చూచి, సంభ్రమముతో)** మిత్రమా! సిద్ధయువరాజు మిత్రావసువెందులకో యిటే వచ్చుచున్నాడు . అతని కంటబడునేమో యీ యువతి చిత్రము నీ యరటియాకులతో గప్పివేయుము.

(జీమూతవాహనుడు బొమ్మను మూసివేయును)

మిత్రా: **(సమీపించి)** కుమారా! నేను మిత్రావసువును, నమస్కారము.

జీమూతవా: **(చూచి)** మిత్రావసూ! స్వాగతము. రమ్మిటు వచ్చి కూర్చుండుము.

చతు: అమ్మా! మీ యన్నగారే వచ్చినారు.

మలయ: సంతోషమే.

జీమూతవా: మిత్రావసూ! సిద్ధరాజు విశ్వావసులవారు గుశలులే కదా!

మిత్రా: తండ్రిగారికి క్షేమమే. వారి సందేశమును మీకు జెప్పుటకే నేను వచ్చితిని .

జీమూతవా: **(గౌరవముతో)** ఏమని వారి సందేశము?

మలయ: **(కుతూహలముతో)** తండ్రిగారి సందేశమట! ఏమో యది, విందును.

మిత్రా: కుమారా! తండ్రిగారి సందేశమిది. "జీమూతవాహనా! మా సిద్ధరాజవంశమునకే ప్రాణ సమాన యైన నా కూతురు మలయవతిని నీ కీయ దలచి ప్రతిపాదించుచున్నాను. పరిగ్రహింతువుగాక. " అని.

చతు: **(నవ్వి)** ఎమమ్మా! ఇప్పుడు రాలేదేమి కోపము?

మలయ: **(సిగ్గుతో జిరునవ్వుతో తలవంచుకొని)** చేటీ! అప్పుడే సంతసమా?ఆతని యన్య హృదయత్వ మును మరచితివా యేమి?

జీమూతవా: **(అపవారించి)** మిత్రమా! ఇరుకున బడితిమే!

విదూ: **(అపవారించి)**నీ మన సామెను దప్ప మరియొకరిని గోరదని నాకును దెలియును. ఐనను, మరి యేదో యొకటి జెప్పి యీతని బంపి వేయుము.

మలయ: **(కోపముతో తనలో)** మాయలమారీ! ఎవరికి దెలియని కథ యని?

జీమూతవా: మిత్రావసూ! ప్రశస్తమైన మీ సంబంధము నెవడు మాత్రము గోరుకొనడు? కాని యొక పట్ల లగ్నమైన మనస్సు నింకొక వైపునకు , మరలించుట యశక్యము. కాబట్టి నే నీమెను బ్రతిగ్రహింపనొప్పుకొనజాలకున్నాను.

(మలయవతి మూర్ఛిల్లును)

చతు: రాజకుమారీ! ఊరడిల్లుము. తేరుకొనుము.

విదూ: అయ్యా! ఇతడా, యస్వతంత్రుడు, తండ్రిచాటు వాడు ! విషయమా, వివాహము! కావున నీతనిమాటలతో నేమి? పోయి యితని తల్లిదండ్రులనడుగుము.

మిత్రా: **(తనలో)** మంచి మాట. ఇతడెట్లును తండ్రిమాట మీరలేడు. అతని నివాస మీ గౌర్యాశ్రమమునందే . కనుక పోయి యాయననే యడిగి మలయవతిని వారి కోడలిగా స్వీకరింపజేసెదను.

మలయ: **(మూర్ఛ తేరి చూచును)**

మిత్రా: మా యభీష్టమును దెలిపితిమి. కాదనుటను గురించి యువరాజునకే బాగుగా దెలియును.

మలయ: **(రోషముతో)** కాదనిపించుకొన్న గౌరవము చాలదనికాబోలు, అన్న యింకను నేదియో మాటలాడు చున్నాడు!

మిత్రా: **(నిష్క్రమించును)**

మలయ: **(దు:ఖముతో, తనను తాను జూచుకొనుచు)** దౌర్భాగ్యకళంకితము, దు:ఖభాగియు నైన యీ పాడు శరీర మిక యెందులకు? ఈ రక్తాశోకవృక్షమునకే యీ మాధవీలతతో యురి బెట్టుకొని నా కథ ముగింతును. దీనికిట్లు జెప్పెదను. **(ప్రకాశముగా, రాని నవ్వుతో)** చేటీ! నీవు బోయి అన్న కొంతదూరముబోయినదాక నిలచి చూచి వచ్చి నాకు జెప్పుము. మనమును బోవుదము.

చతు: రాకుమారి యానతి. **(కొన్ని యడుగులునడచి, తనలో)** ఈమె తీరునుబట్టి చూడగా యీమె కేమో వేరే తలపున్నట్లున్నది. ఎందుకైనను మంచిది, పోవక యిచ్చటనే దాగి యీమె యేమి జేయునో చూచెదను.

మలయ: ఈ పాటికి చతురిక దూరముగ పోయి యుండును. **(లేచి మెడకు తీగలు దగిలించుకొని)** భగవతీ! గౌరీ! ఈ జన్మమున నీ దయరాలేదు. మరి రాబోవు జన్మముననైనను నన్నిట్టి దుఃఖభాగినిగా జేయకుము.

చతు: **(చూచి, సంభ్రమముతో)** అయ్యయ్యో! కాపాడుడు. రండు, కాపాడుడు. ఇదే మా రాజ కుమారి యురిబెట్టుకొనుచున్నది!

జీమూతవా: **(అదిరిపడి లేచి)** ఎవరు? ఎవరది? ఎక్కడ? ఎక్కడ?

చతు: ఇక్కడనే! ఈ రక్తాశోకమునకే.

జీమూతవా: **(త్వరగా వచ్చి చూచి, ఆనందముతో)** ఏమిది? ఆమెయే! నా వాంఛాసర్వస్వమే!

(మలయవతి చేతిని బట్టి యాపి, తీగలను లాగి వేయుచు)

వలదిది మానినీ వలదు; పాపపు సాహసమేల నీకుఁ ? బు

ష్పలవనమైన నోర్వని భవన్మృదుపల్లవతుల్యపాణినిస్

బలవదసుప్రహారిగళపాశముఁ బూనగఁ జేయ న్యాయమే? 32

మలయ: ఛీ ఛీ! ఎవరితడు? **(జీమూతవాహనుని జూచి గుర్తించి, రోషముతో జేయి లాగుకొనుచు)** వదలుము, నా చేయి వదలుము. నన్నాపుటకు నీవెవరవు? చచ్చుటకుగూడ నీ యంగీకారమే కావలయునా నాకు?

జీమూతవా: నేను వదలను.

ఆణిముత్తెపు సరులకే యర్హమైన
యట్టి నీమెడ, నురిత్రాటిఁ జుట్టుచుండి
నాకుఁ జిక్కిన యపరాధి నీ కరమ్ము,
నేను తగురీతి దండింప కెట్లు విడుతు? 33

విదూ: అమ్మా! ఈమె బలవన్మరణప్రయత్నమున కేమి కారణము?

చతు: **(నర్మగర్భముగా)** ఈ మీ మిత్రుడే కదా!

జీమూతవా: **(అనునయముతో)** నేనా కారణము? నాకేమియు దెలియుటలేదు.

విదూ: అమ్మా! ఇదెట్లు?

చతు: మీ మిత్రుడు తన హృదయవల్లభ దెవ్వరిదో బొమ్మ యీ వేదికపై జిత్రించుకొనినాడు. తాను వలచిన యామె పై గల ప్రేమాతిశయముచేత మిత్రావసువుతో తానీమెను గైకొన జాలనని చెప్పుచుండగా విని, విషాదముతో విరక్తయై యిట్లు సాహసించినది.

జీమూతవా: **(సంతోషముతో తనలో)** ఏమీ! ఈమె యేనా యా విశ్వావసువు పుత్రిక మలయవతి? అవునులే, చంద్రలేఖ రత్నాకరమునుండిగాక మరెక్కడ పుట్టును? అబ్బా! మోస పోయితినే!

విదూ: ఓహో! అదియా సంగతి! తల్లీ! అట్లైన మా మిత్రు డనపరాధుడే. నమ్మవేని నీవే వచ్చి యా యరుగుమీద నేమున్నదో చూడుము.

మలయ: **(సిగ్గు, సంతోషములతో జీమూతవాహనుని జూచుచు, చేయి విడిపించుకొన బోవును)** నా చేయి-వదలుడు.

జీమూతవా: **(చిరునవ్వుతో)** వదలను గాక వదలను. నీ వు వచ్చి యా వేదిక మీద నున్న నా హృదయవల్లభ చిత్రమును జూచినదాక వదలను.

(అందరు బరిక్రమింతురు)

విదూ: **(కప్పియున్న యరటి యాకులు దొలగించి)** ఈమెయే యితని హృదయవల్లభ.

మలయ: **(చూచి, అపవారించి, చిరునవ్వుతో)** చతురికా! బొమ్మ నా వలె నున్న దేమే!

చతు: **(మలయవతిని, చిత్రమును పరిశీలించుచు)** అమ్మా! ఏమంటివి? నీ వలె నున్నదనియా!

నాకేమో, నీ రూపము చిత్రితమైనదో లేక యీ చంద్రకాంతశిలలో బ్రతిఫలించినదో తెలియనంత సాదృశ్యమగపడుచున్నది!

మలయ: **(నవ్వి)** ఈ బొమ్మను జూపి మోసగించి మనలను మరింత సిగ్గిలజేసినాడే!

విదూ: ఓ వయస్యా! గాంధర్వపాణిగ్రహణము జరిగియే పోయినది. ఇక నామె చేతిని వదలుము. ఎవరో ఒకామె యిటే త్వరత్వరగా వచ్చుచున్నది!

(జీమూతవాహనుడు చేతిని వదలును. చేటి సంభ్రమముతో బ్రవేశించును)

చేటి: అమ్మా! రాకుమారీ! రాకుమారీ! జీమూతవాహనుని తల్లిదండ్రులు నిన్ను తమ కోడలిగా పరిగ్రహించినారు.

విదూ: **(గంతులు వేయుచు)** ఆహాహా! నా మిత్రుడు జీమూతవాహనుని కోరిక దీరినదహో! కాదు కాదు, సిద్ధరాజకుమారి మలయవతి కోరిక దీరినది. అహహ, ఏదియును గాదు. **(పొట్ట నిమురుకొనుచు)** ఈ బ్రాహ్మణుని కోరికయే తీరినది.

చేటి: **(మలయవతితో)** అమ్మా! “ఈ నాడే మలయవతి వివాహము. కనుక త్వరగా నామెను దీసికొని రమ్ము.” అని యువరాజు మిత్రావసువులవారి యానతి. కనుక వెంటనే నాతో రమ్ము.

విదూ: ఏమే తొత్తుకాన! మీ రాకుమారి నేమో నీవు దీసికొని పోయెదవా! మా యువరాజేమో యిక్కడనే నిలువవలయునా?

చేటి: **(నవ్వునాపుకొనుచు)** నీ కక్కురితి కాలిపోను! తొందర పడకుము. మీకును మంగళ స్నాన ద్రవ్యములు వచ్చుచునే యున్నవిలే!

(మలయవతి అనురాగముతో సిగ్గుతో జీమూతవాహనుని
జూచుచు, పరివారముతో నిష్క్రమించును)

(నేపథ్యమున వైతాళికుడు చదువును)

చందనాద్రికి మేరు సమకాంతిఁ గలిగింపఁ
జాలు బుక్కాపొడుల్ జల్లుకొనుచు,
ప్రథమసంధ్యాతప ప్రభల మించెడు క్రొత్త
చెందిరమ్ములను మైఁ జిమ్ముకొనుచు
బహుకాలకాంక్షిత ప్రాప్తిహర్షమ్మున
నవశులై సయ్యాటలాడుకొనుచు
అన్యోన్యనామగ్రహాహ్వానదర్పితో
త్సవకాలసముచితోత్సాహమగుచు
సిద్ధలోకంబు నీ శుభసిద్ధిఁ గోరి

రణరణత్పాదనూపురారావహృద్య

యౌవతోద్గీతములఁ దెల్పునయ్య నీకు

సమయ ముద్వాహ మంగళస్నాన మునకు **34**

విదూ: **(విని)** మిత్రమా! ఇదిగో స్నాతకద్రవ్యము వచ్చినది.

జీమూతవా: **(సంతోషముతో)** ఐన నింకను నిక్కడ బనియేమి? పోయి తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించి వారి యాశీస్సుల నంది ,స్నానశాలకు బోవుదము, పద.

తుల్యకులవయోరూపరక్తులను గలిగి

యుండినను, కొద్ది మంది ధన్యులకుఁ దప్ప

యొండొరులఁ జూచుకొని ధృతాన్యోన్యకాంక్ష

నైన సంబంధ మేర్పడ దని తలంతు. **35**

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది శ్రీహర్షుని నాగానందనాటకమునకు

మార్కండేయ ప్రసాద్ చేసిన ఆంధ్రానువాదమునందు

ద్వితీయాంకము.

నాగానందము

తృతీయాంకము

(అంతట చేతిలో మద్యపాత్రముతో , వికటవేషముతో , వెడద్రావి యున్న విటుడు శేఖరకుడును భుజముపై కల్లుకుండతో జేటుడును బ్రవేశింతురు.)

విటు: **(తూలుచు)**

అనిశమ్ముఁ గల్లుఁ ద్రావుచుఁ
దనిసెడు బలదేవుడుఁ, బ్రియతరుణీ సంగం
బునొసంగు కామదేవుం
డును, నా దేవులు, తదన్యుడును దేవుండే? 36

(తడబడుచు) ఓరీ శేఖరకా! విటశేఖరకా! నీ బ్రదుకు పండినదిరా! ఎందుకు? ఏమి రా కారణము?

ఎదఁ దమి వ్రాలిన దయితయు,
మదనావహపద్మగంధమదిరయు నోటన్,
ఇదె తలపై విటశేఖర
పదసూచనశేఖరమును బరగుట నెపుడున్ . 37

అరే , యెవడురా నన్ను నెట్టుచున్నాడు? నా వనమాలిక నన్నేమైన యాటబట్టించు చున్నదా యేమి?

చేటు: స్వామీ! వనమాలిక యింకను రానే లేదు.

విటు: **(కోపముతో)** ఏమీ! ఇంకను రాలేదా? మలయవతీ వివాహోత్సవమేమో తొలిజామునసే యై పోయినది. తెల్లవారవచ్చినను నవమాలిక యేల రాలేదు? **(సంతోషముతో)** అది సంగతి! ఈ యుత్సవములో సిద్ధ విద్యాధరులందరును తమతమ ప్రియురాండ్రతో గలసి కుసుమాకరో ద్యానములో పానగోష్ఠి జేసికొనుచున్నారు గదా! నా వనమాలికగూడ నా కొర కక్కడనే కనిపెట్టు కొని యున్నది గాబోలు! తొందరగా కుసుమాకరవనమునకు బోవుదము పద! ప్రక్కన నవ మాలిక లేని శేఖరకుడు శేఖరకుడా! నడువవేమి రా! **(తూలుచు బరిక్రమించును)**

చేటు: అయ్యా! ఇదిగో కుసుమాకరవనము, వచ్చితిమి. లోపలకు బోవుదము.

(ఇరువురును బ్రవేశింతురు)

(అంతట సేలువులచాపును బుజముపైన వైచుకొని విదూషకుడు బ్రవేశించును.)

విదూ: నా ప్రియవయస్యుడు కుసుమాకరోద్యానమునకు బోవుచున్నాడని తెలిసినది. నేను నక్కడ కే పోయెదను. **(పరిక్రమించి)** ఇదే యుద్యానము. లోపలికి బోవుదును. **(వెనుకకు తగ్గి)** ఏమీ యీ పాడు తుమ్మెదలు నా మీద మూగుచున్నవి? **(తన మేను మూచూచు కొని)** ఆ(, తెలిసినది. మలయవతి బంధువులందరు గలసి, యల్లుడుగారి మిత్రుడ నని గౌరవించుచు, నాకు టెక్కు పరిమళద్రవ్యములను బూసి, రంగులు బులిమి, తలపైన సంతానకుసుమమాలికాకిరీటమును గూడ బెట్టిరి. వాని వాసనలకే యీ తుమ్మెదలు నా పైన మూగుచున్నవన్నమాట! అప్పటి యా అత్యాదరసత్కారమిప్పుడీ తిప్పలు దెచ్చి పెట్టినది. సరే! మలయవతి నాకిచ్చిన యీ ఎర్ర సేలువులతో స్త్రీ వలె యాపాదమస్తకము గప్పుకొని ,యుత్తరీయ ము తో నవగుంఠము వైచుకొని పోయెదను. ఈ తొత్తు తుమ్మెదలప్పుడేమి జేయునో చూచెదను. **(ముసుగు వైచుకొనును)**

విటు: **(చూచి, చేటునితో సంతోషముతో)** ఓరీ! చేటా! **(ప్రేలితో జూపుచు, నవ్వుచు)** అదిగోరా నా నవమాలిక! ఆలసించితినని నాపై గోపించి నాకంటబడకుండవలెనని ముసుగువైచుకొని ప్రక్కకు దాటుకొనుచున్నది రా! కౌగిలించి, లాలించి బుజ్జగించెదను. **(పరుగున బోయి విదూషకుని గౌగిలించుకొని నోటిలోని తాంబూలమును నోటికందీయబోవును)**

విదూ: **(ముక్కు మూసుకొని, పెడమరలి)** ఛీ ఛీ! కల్లు వాసన! ఒక మధుపసంకటము దప్పించు కొని నే నింకొక మధుపసంకటములో జిక్కుకొంటినే!

విటు: అయ్యయ్యో! కోపముతో పెడమొగము బెట్టుచున్నదే! **(కాళ్ళపై బడి)** ఓ నవమాలికా! నా నవమాలికా! కోపము మానుము. దయజూడుము, దయజూడుము.

(అంతట చేటి నవమాలిక ప్రవేశించును)

నవ: రాణిగారు నాతో 'నవమాలికా! అల్లుడుగారు రాజకుమారితో గలసి కుసుమాకరో ద్యానమున తమాలవాటికకు వచ్చుచున్నారు గావున దానిని సుందరముగా తీర్చు' మని వనపాలిక యైన పల్లవికకు జెప్పుమనినారు. దానికా మాట జెప్పివైచినాను గనుక యిక రాత్రియంతయు నా కొరకు వేచి వేచి విరహముతో వేగుచున్న నా ప్రియుడు శేఖరకుని వెదకెదను. **(అటునిటు జూచి)** వీడే శేఖరకుడు. ఇక్కడనే యున్నాడు. **(రోషముతో)** ఆ(! ఏమిది? ఎవతెనో బతిమాలుకొను చున్నాడు!సరే, ఇక్కడనే మాటువైచి యిది యెవ్వతె యో చూచెదను.

విట:
హరిహరపితామహులకైన నెరగ లెక్క
గొనని గర్విని, శేఖరకుండ నేను,
మ్రొక్కెదను నవమాలికా! పెక్కు మార్లు
నీ పదమ్ముల(దలమోపి నీవు మెచ్చ. 38

విదూ: తొత్తు గాడిదా! తాగుబోతా! ఇక్కడ నీ నవమాలిక యెక్కడరా!?

చేటి: **(పరిశీలించి)** అయ్యో! మత్తులో మునిగిన శేఖరకుడు నన్ననుకొని ఆత్రేయుని బట్టుకొని బతిమాలుకొనుచున్నాడు.కానీ, నేనుగూడ యేమియు దెలియనట్లు కోపము నటించుచు యిరువురను కొంచెమాటబట్టింతును. **(పరిక్రమంచును)**

చేటు: దొరా! వదలుము వదలుము. ఈమె నవమాలిక గాదు. నవమాలిక యిదిగో యిటువైపు నుండి కోపముతో యెర్రబడినకన్నులతో నిన్ను జూచుచు వచ్చుచున్నది!

నవ: **(సమీపించి)** శేఖరకా! ఎవతెను బతిమాలుకొనుచున్నావు?

విదూ: **(ముసుగు దీసి)** దిక్కుమాలినవానిని నన్ను!

విటు: **(విదూషకుని జూచి)** అరే! ముసలికోతీ! నీవా? నీవు గూడ నన్ను, శేఖరకుని గేలిజేయు నంతవాడవా! ఓరీ! చేటా! నేను నవమాలికను బుజ్జగించుకొనునంతవరకు నీవు వీనిని బోనీక పట్టుకొనియుండుమురా!

చేటు: అట్లే!

విటు: **(విదూషకుని విడచి, నవమాలిక పాదములపై బడి)** నవమాలికా, నా నవమాలికా! ఓ నవమాలికా! దయజూడుము నాపై దయజూపుము.

విదూ: ఇదే నాకు పారిపోవుట కదను . **(పారిపోబోవును)**

చేటు: **(జందెము బట్టుకొని యాపును. జందెము తెగిపోవును)** ఓరి పండుకోతీ! ఎక్కడకు? ఎక్కడకు పారిపోయెదవురా?

విదూ: అమ్మా! నవమాలికా! నా మీద దయయుంచుము. నన్ను విడిపింపుము.

నవ: అట్లే విడిపింతును. **(నవ్వి)** నా కాళ్ళపై తలమోపి పడి వేడుకొందువా మరి?

విదూ: రాజసఖుడనై యుండి నేను, తొత్తుదానా! నీ పాదములపై బడుదునా?

నవ: **(వ్రేలజూపి బెదరించుచు)** ఇప్పుడే నిన్ను బడునట్లు జేసెదను చూడుము. శేఖరకా! లెమ్ము. నాకోపము పోయినదిలే! కాని యీ యాత్రేయుడు రాజుగారి యల్లుడుగారి ప్రియమిత్రుడు గదా! అంత ముఖ్యమైన వాని నిట్లేడ్పించితివని యువరాజు మిత్రావసువు నీపై గోపించునేమో కదా! కనుక యీతనిని గౌరవముతో సమ్మానింపుము.

విటు: నా నవమాలిక యేది జెప్పిన నదియే. **(విదూషకుని గౌగిలించుకొని)** అయ్యా! నీవు మా వియ్యపు బంధువవగుటచే నేదో కొంత పరిహసించితిని. అంతేగాని నిజముగా పరిహాసము గాదు. **(తూలుచు)** ఏమిరా, శేఖరకా! నిజము జెప్పుము. నీవు నిజముగానే యాత్రేయుని పరిహసించితి వటరా! **(ఉత్తరీయము కుదురు జుట్టి నేలపై బెట్టి)** అయ్యా! ఆత్రేయా! నీవు మా వియ్యపు జుట్టమవు గదా! ఇందు గూర్చుండి మమ్ము మన్నింపవలయును.

విదూ: **(తనలో)** అమ్మయ్య! వీనికి మత్తు కొంత దిగినట్లున్నది. **(కూర్చుండును)**

విటు: నవమాలికా! నా నవమాలికా! నీవు గూడ యీతని ప్రక్కనే గూర్చుండుము. మీ యిరువురను సమ్మానింతును.

నవ: **(నవ్వి, కూర్చుండును)**

విట: ఓరీ! చేటా! ఈ గిన్నె నిండ మంచి కల్లును నింపి యిమ్మురా!

చేటు: **(నింపుట నటించును)**

విట: **(తలపై దండలోనుండి పూవులను దీసి కల్లుగిన్నెలో నుంచి, మోకరిల్లి, నవమాలిక కందించి)** నవమాలికా! నీవు తొలుత దీనిని రుచిజూచి మిగిలినదీతని కిమ్ము.

నవ: (నవ్వి) నీ కోరినయట్లే. **(కొంచెము త్రావి విటునకిచ్చును)**

విటు: **(ఆ పాత్రను విదూషకునకిచ్చుచు)** ఆర్యా! ఆత్రేయా! ఇది నవమాలిక నోటబెట్టుకొనుటచేత మిగులసువాసితమైన రసవంతమైన మైరేయము. శేఖరకుడుదప్ప మరొక్కడెవ్వడు నింతవరకు రుచి జూడనిది. ఇంతకంటె నేను నీకేమి సమ్మానము జేయగలను? ఇదిగో త్రావుము.

విదూ: **(జంకుతో నవ్వుచు)** శేఖరకా! నేను బ్రాహ్మణుడను గదా! నీవెరుగవా?

విట: బ్రాహ్మణుడవైన, నీ జన్నిదమేది?

విదూ: అది యిప్పుడే యీ చేటుడు లాగినప్పుడు తెగిపోయినది గదా!

నవ: (నవ్వి) అట్లయిన, మరి, కొన్ని వేదవాక్యములైన జదువుము.

విదూ: అమ్మా! ఆ వేదవాక్యములీ కల్లు కంపునకు మరుగునబడిపోయినవి. ఐనను, నాకు మీతో వాద మేల? బ్రాహ్మణుడను నీ పాదములపై బడుచున్నాను. **(పడబోవును)**

నవ: **(చేతులడ్డముబెట్టి వారించి)** అయ్యా! వలదు వలదు. నీవిట్లు జేయరాదు. శేఖరకా! తొలగి నిలువుము. ఈయన బ్రాహ్మణుడు గదా! అయ్యా! ఆత్రేయా! ఏదో వియ్యపు వాడవని మేల మాడితిమి. కోపపడకుము. మన్నింపుము.

విటు: ఆగుము నేను గూడ క్షమాపణము జెప్పెదను. అయ్యా! బ్రాహ్మణా! మత్తులో నేనేదో పొరబడి యిట్లు జేసితిని. మన్నింపుము. నమస్కారము. ఇక నేనును, నానవ మాలికయు కల్లంగడికి బోయెదము.

విదూ: నా కేమియు కోపము లేదు. సైరించితిని, పొండు, నేనును నా మిత్రుని యొద్దకు బోయెదను.

(నవమాలిక, విటుడు , చేటుడును నిష్క్రమింతురు.)

విదూ: అభాగ్యబ్రాహ్మణున కకాలమృత్యువు త్రుటిలో దప్పినది రా నాయనా!

తాగుబోతులు దాకి మైలపడితిని గనుక యీ దిగుడుబావిలో స్నానము జేయుదును. **(స్నానము నటించి** , తెరలోనికి జూచి) అదే నా ప్రియమిత్రుడు గూడ రుక్మిణితో నున్న శ్రీకృష్ణునివలె మలయవతితో గలసి యిటే వచ్చు చున్నాడు. పోయి యాతనితో నుండెదను.

(అంతట వరనైపథ్యముతో నున్న జీమూతవాహనుడు
మలయవతితో గలసి సపరివారముగ బ్రవేశించును.)

జీమూతవా: **(మలయవతిని జూచుచు, దనలో)**

చూడదు; నేలచూపులిడుఁ జూచినఁ ; బల్కదు పల్కరించినన్;
తోడిచెలుల్ దొలంగి చనఁ దోడన తానుఁ దొలంగఁ జూచు; మో
మోడి పరుండు సెజ్జ నటుమోమయి; కౌగిటఁ గూర్ప భీతయౌ;
చేడె నవోఢ, యీ విముఖచేష్టలఁ బ్రీతియె కూర్చు నాకిటన్.

39

(ప్రకాశముగా) ప్రియా, మలయవతీ!

మౌనంబూనితి నెవ్వరేమనిన, మార్మాటాడకూకొట్టుచున్,
గ్లానిన్ సైచి శరీరమెల్లఁ దవతుల్యజ్యోత్స్న లన్ మాడ్చితిన్,
నానాటన్ మదిఁ జిక్కఁబట్టుకొని నిన్ ధ్యానించితిన్, రేబవల్,
నేనీనాటికిఁ దత్తప: ఫలముగా నీ మోముఁ గంటిన్ సఖీ! **40**

మలయ: **(అపవారించి)** చతురికా! వింటివా? ఈతని రూపమే కాదు, ప్రియవాక్యము గూడ మనోహరమే.

చతు: **(నవ్వి, అపవారితముగా)** విడ్డూరముగా బలికెదవే! ఇందు సత్యము గాక ప్రియవాక్య మేమున్నది?

జీమూతవా: చతురికా! కుసుమాకరోద్యానమునకు దారి జూపుము.

చతు: దేవా! ఇటు రండు, ఇటు!.

జీమూతవా: **(పరిక్రమించి, మలయవతిని బరిశీలించి)**

అలయికఁ గూర్చు నీ స్తనమహాభరమే, యిక నేల హారముల్?
కలగు నితంబభారమునఁ గ్రాగి తొడల్, మొలనూలికేటికిన్?
కలికి! ఘనోరుభారమున గాసిలు నంఘ్రులకేల నూపురాల్?
పొలుపు నిజాంగకమ్ము లిడు, భూషలు నీకు శ్రమైకలాభముల్. **41**

చతు: స్వామీ! ఇదే యుద్యానము. ప్రవేశింపుడు.

(అందరు ప్రవేశింతురు.)

జీమూతవా: **(చుట్టును జూచి)** ఆహా! కుసుమాకరవనము శోభ!

తరుభవచందనస్రుతి, లతాగృహకుట్టిమభూమి శైత్యముల్
దరచగు; వారిగేహజలధారల మ్రోతల నాడుఁ గేకులున్;
మొరసెడు వారియంత్రముఖ ముక్తజలౌఘము, పాతవేగని
ర్ఝరహృతపుష్పధూళిఁ గడుఁ బచ్చగఁ బాదులు నిండఁ బారుచున్. 42

ఎటు జూచినను,

నిజఝాంకారములన్, లతాగృహములెంతే మారుమ్రోయన్, బ్రసూ
నజధూళుల్ బటవాసశోభల మెయిన్ గల్గింప, భృంగాంగనా
వ్రజమున్ గూడి మరందపానములఁ బర్యాప్తంబుగాఁ జేయుచున్,
బ్రజకున్ మోదముగూర్చు భృంగతతి యాపానోత్సవాసక్తమై. 43

విదూ: **(సమీపించి)** వయస్యా! జయము. అమ్మా! స్వస్తి.

జీమూతవా: మిత్రమా! చాలసేపటికి గనబడితివి!

విదూ: నేను తొందరగనే వచ్చితిని. కాని యీ పరిణయమహోత్సవమున సిద్ధవిద్యాధరులు గలిసి జేసికొనుచున్న పానగోష్ఠులను జూచు కుతూహలముచేత నటనట దిరిగి చూచుచు వచ్చుటచేత నింత యాలస్యమైనది. అదిగో! నీవును జూడుము, పానగోష్ఠులెంత కోలాహలముగా జరుగుచున్నవో!

జీమూతవా: **(అంతట జూచి)** నిజమే వయస్యా! ఎ ప్రక్కన నైన జూడుము!

నాకానోకహపుష్పమాలల, మెయిన్ గంధానులేపమ్ములన్,
నైకాలంకృతిరత్నరు జ్మిళన నానాచిత్రితాచ్ఛాంశుక
శ్రీకుల్, గంధపుజెట్లనీడలఁ , బ్రియస్త్రీపీతశిష్టాసవ
స్వీకారోత్సవమగ్నులై రిచటహో ! విద్యాధరుల్ సిద్ధులున్. 44

కనుక మనము గూడ యీ తమాలవృక్ష వాటికకు బోవుదము పద. **(పరిక్రమించును)**

విదూ: ఇదే తమాలవాటిక. ఇంత దూరము నడచి నడచి నీ దేవేరి డస్సి నట్లున్నది. ఇదిగో యీ స్ఫటికమణితలమున గూర్చుండి విశ్రమింతము .

జీమూతవా: మిత్రమా! చక్కగా గనుగొంటివి.

మున్నె గెలిచి శశాంకుఁ గపోల కాంతి,
రమణి మోమిప్డు తాపానురక్త మగుచుఁ
గెరలి కెందామరలఁ గూడఁ గెలువఁ జూచుఁ,
దీన రేబవల్ దనకె యాధిక్య మొదవ. 45

(మలయవతి చేతిని బట్టుకొని) ప్రియా! రమ్మిందు విశ్రమింతము.

మలయ: ఆర్య పుత్రుల యానతి.

(అందరు గూర్చుందురు.)

జీమూతవా: **(మలయవతి ముఖమును పైకెత్తి, చూచుచు)** ప్రియా! ఈ కుసుమాకరోద్యానవనమును జూడ గుతూహలపడి నిన్ను వ్యర్థముగా శ్రమపెట్టినట్లున్నాము. ఎందుకనిన,

పాటలాధరపల్లవభాసితమ్ము,
భ్రూలతాచారువైన నీ ముఖమె నిజము
నందనోద్యానవనమగుస్, దక్కు గల్గు
వనము లేపైనఁ గేవలవనము లగును. 46

చతు: **(చిరునవ్వుతో విదూషకునితో)** వింటివా మా రాజకుమారిని మీ యువరాజు గారెట్లు వర్ణించుచున్నారో? సరేపోనిమ్ము, మా రాకుమారి తన భర్తచే వర్ణితురాలగుచుండగా, నిన్ను నేనిట వర్ణితుని జేయనా!

విదూ: **(సంతోషముతో ఉబ్బిపోవుచు)** ఇకనేమి! బ్రదికిపోయితిని! నీయమ్మకడుపుచల్లగా నన్నట్లు కొంచెము దయజూచి పుణ్యాన బోయితివా, ఎవడును నన్నింక పండుకోతియని, యది యని, యిది యని యనకుండును! కానిమ్ము.

చతు: అయ్యా! నిన్న పెండ్లిలో నిద్రకాగలేక నీవు మూతకళ్ళతో జోగుచుండగా జూచితిని. ఆ రీతినే నీ యందమతిశయించును గాన నీవిపుడు గూడ యట్లే కన్నులు మూసికొని యుండుము. క్షణములో నిన్ను వర్ణితుని గావింతును.

(విదూషకుడు కన్నులుమూసికొని యుండును)

చతు: **(తనలో)** ఈతడు కనులు దెరచు లోపల నీలరసము వంటి యీ కానుగుజిగుళ్ళ రసము నీతని ముఖమునిండ బూసెదను. **(లేచి, చిగురులు పిండి రసము విదూషకుని మొగమున బులుమును. మలయవతీజీమూతవాహనులు జూచుచుందురు.)**

జీమూతవా: వయస్యా! అదృష్టవంతుడవు సుమా! మేమిందరమిక్కడయుండగా, నీవొక్కడవే యిట్లు వర్ణితుడవగుచున్నవు గదా!

(మలయవతి చిరునవ్వుతో విదూషకుని వైపు జూచి,
జీమూతవాహనుని జూచుచుండును)

జీమూతవా: **(మలయవతి ముఖమును జూచుచు)**

పెదవిజిగురునఁ జిరునవ్వు విరి జనించె
నీకుఁ, గాని యద్దానఁ బండెడు ఫలమ్ము
మాత్ర మన్యత్ర యగు ముగ్ధ నేత్ర! నిన్ను
రెప్ప వాల్చక చూచు నా దృష్టులందె! 47

విదూ: **(కనులు దెరచి)** చతురికా! ఏమి చేసితివి?

చతు: నిన్ను వర్ణితుని జేసితినయ్యా!

విదూ: **(కోపముతో కర్ర పైకెత్తి)** ఓసి తొత్తుకూతురా! ఎంత పని జేసితివే! రాజగృహము లో గదా! నిన్నిప్పుడేమి జేయగలను! బ్రదికిపోయితివి. **(జీమూతవాహనునితో)** వయస్యా! మీరిరువురి యెదుటనేనా యీ తొత్తుముండకూతురి చేత నాకింత ఎగతాళి? ఇంక నే నిక్కడ నుండుట యెందులకు? ఎట్లైన బోయెదను. **(వేగముగా నిష్క్రమించును)**

చతు: మాన్యు డాత్రేయుడు నాపై నలిగినట్లున్నాడు. పోయి బతిమాలుకొందును. **(పోబోవును)**

మలయ: **(చేతబట్టి నిలిపి)** ఏమే, న న్నొక్కదానిని జేసి పోయెదవా?

చతు: **(జీమూతవాహనుని జూపించి, మలయవతితో చిరునవ్వుతో)** ఎల్లప్పుడు నిట్లొక్కదానివే యుండుము!

(నిష్క్రమించును.)

జీమూతవా: **(మలయవతి ముఖము జూచుచు)** ప్రియా!

అరుణకరావళుల్ దగిలి నంతనఁ బాటలకాంతిఁ గాంచె; ను
త్స్రదురుదంతకాంతుల లసన్నవకేసరశోభఁ దాల్చె; నీ
సరణి, సధర్మతస్ జలజసామ్యముఁ గాంచిన నీ మొగమ్మునం
దరయ, నభావ్యమయ్యె మధువానుచుఁ జొక్కెడు తేటి యొక్కటే! 48

మలయ: **(నవ్వి, మొగము ద్రిప్పుకొనును.)**

జీమూతవా: **(మరల , అరుణకరావళుల్... ఇత్యాది బఠించును)**

చతు: **(పటాక్షేపముతో బ్రవేశించి, సమీపించి)** జయము. ఏదో పనిమీద యువరాజును జూడగోరి యార్యమిత్రావసువిదే వచ్చినాడు.

మలయ: ప్రియా! నీవు నీ భవనమున కేగుము. మిత్రావసువుతో మాటలాడి నేనును వెంటనే వచ్చెదను.

(మలయవతి నిష్క్రమించును. మిత్రావసువు బ్రవేశించును.)

మిత్రా:

తెంపున నప్పుడ చంపక
నొంపక, జీమూతవాహనుని దాయాదుస్;
పెంపరి చెప్పవలసెఁ దల
వంపుగ 'నీ రాజ్య మరులు బట్టి' రటంచుస్. 49

అట్లని, చెప్పకతీరని దగుటచే చెప్పి పోవలసినదే!**(సమీపించి)** యువరాజా! నమస్కారము.

జీమూతవా: **(చూచి)** మిత్రమా! మిత్రావసూ! ఇటు వచ్చి కూర్చుండుము. **(మిత్రావసువు**

కూర్చుండును.) ఏమి మిత్రావసూ! ఏదో కోపముగా నున్నట్లున్నావు?

మిత్రా: నీచ మతంగుని విషయమున కోపము గూడనా !

జీమూతవా: ఏమి? మతంగుడేమి చేసెను?

మిత్రా: ఏమి చేసెనా! చేటు మూడి నీ రాజ్యమపహరించెను.

జీమూతవా: **(సంతోషముతో, తనలో)** ఇది నిజమే యై యుండునా!

మిత్రా: కనుక వానిని దండించుటకు యువరాజులానతీయవలయును. ఒక్కటే మాట!

ప్రచురవిమానపంక్తుల నభస్స్థలి గ్రిక్కిరియంగ, వార్షుకా
భ్రచయము లట్లు మూగి, రవిఁ గప్పి దివా తిమిరంబుఁ గల్గఁ జే
యుచుఁ జనుటేమి సిద్ధులు ద్వదుక్తిమెయిన్, నినుఁ జేరు టేమి నీ
స్వచరితరాజ్యమెల్ల, రిపునాశభయానత రాజకంబుగన్. 50

లేదా, మతంగుని పాటివానికీ మా సైన్యములు మాత్రమేల?

చటులమదేభఘాతిహరి చాడ్పున, సేనని నిల్చినన్, సము
త్కటరభసావకర్షణచకచ్చకదుజ్జ్వలఖడ్గరుఙ్మహా
పటలవిసారకేసరవిభాసివిరోధిదురీక్ష్యమూర్తినై,
కుటిలకుడా మతంగహతకుండు హతుండని యే యెరుంగుమీ! 51

జీమూతవా: **(చెవులుమూసికొని, తనలో)** ఘోరము! అబ్బా! ఎంత దారుణమైన మాటలు! సరే ఇట్లు చెప్పిచూచెదను.**(ప్రకాశముగా)** మిత్రావసూ! ఇంతకంటె టెక్కుమడుంగులగు దానినైన సాధింపగల నీవంటి పరాక్రమశాలి కిది యొక లెక్కయా? కాని,

ఆత్మదేహంబు నైన నప్రార్థితముగఁ,
బరహితార్థమై యొసగు నావంటివాడు
తుచ్ఛరాజ్యార్థమై యెట్లు దుష్ట, మఘద,
మైన ప్రాణివధక్రౌర్య మనుమతించు? 52

అదియునుగాక, మోహకరములైన మన: క్లేశములపట్లదప్ప నా కితరత్ర శత్రుబుద్ధియే లేదు. కావున రాజ్యాశతో క్లేశవశుడైన దీనుడు మతంగుని పట్ల దయ జూపుము.

మిత్రా: **(సామర్షముగా)** అవును! మనకింత యుపకారము జేసిన దీనుడు , వాడు దయజూప దగినవాడే మరి!

జీమూతవా: **(తనలో)** ఉద్ధతుడును, మహావేశపరుడును, వర్ధమానకోపోద్రిక్తుడునగు యీతనిని మరల్ప యిప్పుడు శక్యము గాదు. కనుక ఇది మార్గము.**(ప్రకాశముగా)** మిత్రావసూ! లెమ్ము. ఇంటికి బోయి మాటలాడుకొందము. సాయంకాలమైనది చూడుము!

త్వరతో, నిత్యముఁ, బద్మకోశముల నిద్రాముద్రలన్ బాపుచున్;

గరదీప్తిస్ నిఖిలాశలస్ నినిచి, లోకశ్రేణులస్ దన్నుచుస్;

బరలాభైకధృతప్రయాసుడగు నీ భానుండె శ్లాఘ్యుం, డిదే

చరమావస్థఁ, బ్రహృష్ట సిద్ధ నుతి వాచాపాత్రమై యొప్పెడుస్. 53

పద వోవుదము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది శ్రీహర్షుని నాగానందనాటకమునకు

మార్కండేయప్రసాద్ చేసిన ఆంధ్రానువాదమునందు

తృతీయాంకము.

నాగానందము

చతుర్థాంకము

విష్కంభము

(అంతట నొకప్రక్క యెర్రని వస్త్రములను చేత బట్టుకొని
కంచుకియు, మరొక ప్రక్కన బ్రతీహారియు బ్రవేశింతురు.)

కంచుకి: **ప్రతిపదప్రమాదకృతరక్ష, నంత:పు**
రాహితవ్యవస్థ నరసికొనుచు,
దండనీతి నూని ధరణీశవృత్తి నే
పూని నట్లయుంటి ముదిమిఁ జివికి . **54**

ప్రతీహారి: ఆర్యా! వసుభద్రా! ఎక్కడకో బయలుదేరినట్లున్నావు!

కంచుకి: మన రాజుగారి యింటి కట్టుబాటు ప్రకారము, కుమార్తె పెండ్లి యైన పిదప పది నాళ్ళ పాటు క్రొత్త దంపతులకిరువురకు ప్రతిదినము నెర్ర వస్త్రములను బంపించవలయును గదా! నిత్యము వానిని దీసికొనిపోయి యిచ్చు పనిని నాకప్పగించినారు. వారికి నేడా వస్త్రములను దీసికొనిపోవుచున్నాను. కాని, మన రాకుమారి మలయవతి యేమో తమ యత్తవారింటనున్నది. అల్లుడు గారేమో బావమరది మిత్రావసువుతో గలసి సముద్రతీరవిహారమునకరిగిరని వింటిని. ఇప్పుడు నేను రాకుమారి కడకు బోవుదునా, లేదా యల్లుడు గారున్న కడకా, యని తేల్చుకొన లేకున్నాను.

ప్రతీహారి: ఆర్యా! రాకుమారి యున్న కడకు బోవుటయే మేలు. ఈ పాటికి విహారము ముగించుకొని యల్లుడుగారు గూడ తా మక్కడకే బోయి యుందురు.

కంచుకి: అవును. సరిగా జెప్పితివి. సరే, సునందా! నీవెక్కడకు?

ప్రతీహారీ: విశ్వావసుమహారాజు గారు నాకు ‘ యువరాజు మిత్రావసువుల వారి యొద్దకు బోయి, యీ దీపోత్సవసందర్భమున మలయవతికిని గ్రొత్తయల్లుడైన జీమూతవాహనునకును నేదైన బహుమానమీవలసియున్నది గనుక నీవు వెంటనే వచ్చి తదనురూపమైన యేర్పాట్లు జేయు’ మని చెప్పిరమ్మని యానతిచ్చినారు. నే నందులకై యువరాజుల వారిని బిలచుకొని వచ్చుటకై యాయన యొద్దకు బోవుచున్నాను.మరి నీవు రాకుమారి యున్న యెడకేగుము, నేనును నా పని మీద బోయెదను.

కంచుకి: మంచిది.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది విష్కంభము

(అంతట మిత్రావసువుతో గలసి జీమూతవాహనుడు బ్రవేశించును.)

జీమూతవా: మిత్రావసూ! పురవాసముకంటె వననివాసము కొన్నిట మెరుగే.

> **తరుగృహ, మశ్మపీఠము, సదామృదుశాద్వలతల్ప, మచ్ఛని**
> **ర్ఝరజలపాన, మైణసఖిజాతముఁ,** గందఫలాశనమ్ము సై
> వరలు వనానఁ గోరకయ వచ్చు సమస్తము; లోపమొక్కటే;
> పరహిత క్లిష్టిఁ **గానకిటు వ్యర్థత నుండుటె , యర్థిహీనతన్.** 55

మిత్రా: **(ప్రొద్దు జూచి)** యువరాజా! ఇక త్వరగా బోవుదము. ఇది సముద్రమునకు పోటు వచ్చు వేళ.

జీమూతవా: **(సముద్రమును బరిశీలించి, చెవి యొగ్గి)** అవునవును. బాగుగా గురితించితివి.

> **నానాపర్వతకందరోదరములన్ మార్మ్రోయగా జేయుచున్,**
> **వీనుల్ వ్రీల జెలంగుచున్నవి నదన్నీరేభవిక్షిప్తపా**
> **థోనిధ్యుద్ధతభంగజధ్వను; లిదే తోతెంచె వేలాక్షణం,**
> **బానీతోద్యదసంఖ్యశంఖతతులల్లాడంగ దీరమ్మునన్.** 56

మిత్రా: అదిగో! పోటు రానే వచ్చినది.

> **తనరు నీ వార్ధి వేల, ముక్తాప్రవాళ**
> **రుచిరరుచిరంజితము, ధ్వనిప్రచురమగుచు,**
> **గబళితలవంగపల్లవగ్రాహకుంభి**
> **ముఖ కృతోద్గారసురభితాంబువులు** గలిగి. 57

కనుక యిప్పుడు మనమీ నీటితాకు దగులు దారిన గాక తొలగి కొండ చరియల ప్రక్కన గల దారిన బోవుదము.

(ఇరువురును బరిక్రమింతురు)

జీమూతవా: మిత్రావసూ! ఇటు జూడుము శరత్కాలమందువలె తెల్లనైన మబ్బులు గ్రమ్ముట చేత నీ మలయగిరిసానువులుగూడ తుహినగిరిసానువులవలె నెట్లు భాసిల్లుచున్నవో!

మిత్రా: కాదు. అవి మలయగిరిసానువులు గావు. నాగుల ఎముకల గుట్టలు.

జీమూతవా: **(జాలితో)** అయ్యయ్యో ! పాపమంతటి సంఘాతమరణములకేమి కారణమో!

మిత్రా: యువరాజా! అవి సంఘాతమరణములు గావు. దీని కథ వినుము. పూర్వమొకప్పుడు గరుత్మంతుడు తన రెక్కలగాలిచే సముద్రపునీటినెగురజిమ్మి రసాతలమునందలి నాగులను బట్టుకొని భక్షించుచుండెడివాడట.

జీమూతవా: అబ్బా! ఎంత ఘోరపు పని! అప్పుడు?

మిత్రా: నాగజాతినాశమునకు వెరచి నాగరాజైన వాసుకి గరుత్మంతుని కిట్లు జెప్పెనట.

జీమూతవా: **(ఆదరముతో)** ఏమని! ముందు తనను దినుమనియా?

మిత్రా: కాదు, కాదు.

జీమూతవా: కాదా?మరి ఇంకేమని ?

మిత్రా: ఇట్లని . 'నీ ధాటికి బెంబేలుపడుచున్న నాగయువతులకు వేనవేలుగా గర్భపాతములగుచున్నవి. పెక్కండ్రు బాలురు గూడ భయముచే గతాసులగుచున్నారు. అట్లు సంతతివిచ్ఛేదముచే మా జాతి క్షయమగుటవలన నీ స్వార్థమే భగ్నమగును. కనుక నాగులను భక్షింపగోరి మా లోకమునకు వచ్చు నీకు దినమునకొక్క నాగుని యాహారముగా బంపెదను.' అని.

జీమూతవా: ఎంత మహానుభావుడో, పాపము! అక్కటా! ఇక నాగులను వారి రాజు బాగుగానే గాపాడినట్లు !

'ఒక్క నాగునిఁ గావ నా యొడలు నేటి
కప్పగింతును నాగాశి' కన్న మాటఁ
బలుకఁ జాలక పోయెనే, వాని తలల
నున్న నిరువేయి నాల్కలందొకటి యైన! 58

మిత్రా: ఆ కట్టడికి పక్షిరాజొప్పుకొనియెను. దాన జేసి,

అమ్మెయి నాగరాజు నియమానుగతిస్ బతగాధినాథ భో
జ్యమ్ముగఁ బంపుచుండ, భుజగాశి వధించి భుజించినట్టి నా
గమ్ముల యెంపప్రోవులివి, కాలము తోడుత వృద్ధిఁ బొందె, బొం
దుమ్మరి, పొందుచున్నవియ, తుంగహిమాచలశృంగతుల్యముల్. 59

జీమూతవా: ఆహా! ఎంత విచిత్రము! ఎంత యాశ్చర్యము!

ఎల్ల రోతల నిలయంబు, నింత యేని
కృతమెరుంగనిదియు, బహుక్లేశకరము
మిగుల నశ్వరమైన యీ మేని కొరకుఁ
గూడ పాపముల్ గావింత్రు మూఢు లకట! 60

అయ్యో! పాపమీ నాగుల యాపద కంతమెన్నడో కదా! **(తనలో)** నాశరీరమర్పించి యొక్క నాగుని ప్రాణములనైనను గాపాడుటకు నా కవకాశము గలుగునా!

(ప్రతీహారి ప్రవేశించును)

ప్రతీ: అమ్మయ్య! కొండని ప్పటికెక్కగలిగితిని! ఇందు మిత్రావసువెక్కడనున్నాడో చూచెదను.

(పరిక్రమించి) ఇదే మిత్రావసువు తన బావగారితో గలసి యిక్కడనున్నాడు. **(సమీపించి)** కుమారులకు జయము.

మిత్రా: **(చూచి)** సునందా! నీవా! వచ్చిన పని?

ప్రతీ: **(చెవిలో జెప్పును)**

మిత్రా: యువరాజా! మా తండ్రిగారు నన్ను జూడగోరుచున్నారు.

జీమూతవా: మంచిది, నీవు పొమ్ము. నేను వెనుక వచ్చెదను.

మిత్రా: యువరాజా! మీరైనను, అనేకాపాయములకు వీలిచ్చు నిచ్చోట పెద్ద తడవు నిలుచుట మంచిది కాదు.

(ప్రతీహారితో గలసి నిష్క్రమించును)

జీమూతవా: నేను గూడ యీ కొండ దిగి సముద్రతీరసౌందర్యమును జూచెదను. **(పరిక్రమించును)**

(తెరలో)

హా హా పుత్రకా, శంఖచూడా! నేటికి నా పాడు కన్నులముందరనే నీ చావును జూడవలసివచ్చెను గదా, నాయనా!

జీమూతవా: ఆ, ఏమిది? స్త్రీ విలాపము వలె నున్నదే! ఆమె భయమున కేమి కారణమో పరి శీలింతును. **(పరిక్రమించును)**

(అంతట ఏడుచుచునున్న తన వృద్ధమాత వెంటరాగా శంఖచూడుడును, మూసిచుట్టిన వస్త్రయుగళ ముతో నాగకింకరుడును బ్రవేశింతురు.)

మాత: **(కన్నీటితో)** అయ్యో! నా కొడుకా! నీ చావును కన్నులతో జూచుటకేనా నేనిప్పటివరకు బ్రదికియున్నది! ఇక నీ ముఖచంద్రబింబము లేక యీ పాతాళమే యంధకారమయమై పోవును గదా! **(ఏడ్చును)**

శంఖ: అమ్మా! నీ దు:ఖముతో నన్ను మరింత క్రుంగదీయకుము.

మాత: **(కొడుకును గౌగలించుకొని, తడవుచు)** వత్సా! దయలేని యీ గరుడుడు, కేవల మెండ వేడియైన సోకని నీ మృదుశరీరమును దినుట కెట్లు సిద్ధపడియెనో గదా!

శంఖ: అమ్మా! దుఃఖింపకుము. నీవెరుగవా!

పుట్టినప్పుడ జీవులస్ బొదివి పట్టి
దాది వలె మృత్యువే యొడిఁ దాల్చు మొదట,
పిమ్మటనె కాదె చేరుట యమ్మ యొడికి?
నింత మాత్రాన కీ వగ పేల నమ్మ? 61

(పోబోవును)

మాత: నాయనా! ఇంక కొలది సేపు నీ మొగము జూడనిమ్ము నాయనా!

కింక: కుమారా, శంఖచూడా! ఈమె మాటలకేమి! పుత్రప్రేమవివశ యైన యీమె పాపము, రాజకార్యము దెలియజాలదు . మనము బోవుదము, రమ్ము.

శంఖ: ఇదే వచ్చితిని. **(అందరు బరిక్రమింతురు)**

కింక: **(ఎదుట జూచి, తనలో)** ఈతనిని వధ్యశిలా సమీపమునకు దీసికొని వచ్చితిని. కనుక యిక వధ్యచిహ్నమితని కీవచ్చును.

జీమూతవా: ఈమెయే విలపించిన యా స్త్రీ. **(శంఖచూడుని జూచి)** ఇతడీమె కొడుకైయుండవలెను. సరే,మరి యేల యేడ్చుచున్నది? **(చుట్టును జూచి)** ఈమె కంత భయమునకు కారణమేదియును నగపడుటలేదే! కానిమ్ము, వీరేదో మాటలాడుకొనుచున్నారుగదా, దాని ద్వారా యేమైనది తెలియవచ్చును. ఈ చెట్టు చాటుననుండి వినుచుందును.

(చెట్టు చాటున నిలచును)

కింక: **(కైమోడ్చి, కన్నీటితో)** నాయనా! శంఖచూడకుమారా! నిష్ఠురమే యైనను, రాజాజ్ఞ గావున నీతో జెప్పవలసివచ్చినది.

శంఖ: చెప్పుము.

కింక: నాగరాజు వాసుకి యాన యిది.

శంఖ: **(నుదుట దోయిలించి, యాదరముతో)** ఏమని రాజాజ్ఞ?

కింక: 'ఈ రక్తాంశుకయుగళము ధరించి వధ్యశిలపై నుండుము. ఆ యానవాలుతో గరుడుడు నిన్ను గురితించి కొంపోయి భక్షించును.' అని.

జీమూతవా: **(విని)** ఏమీ! ఇతడు గరుడునికాహారముగా నాగరాజు బంపిన నాగుడా!

కింక: కుమారా! ఇదిగో వస్త్రయుగళము. **(అందించును)**

శంఖ: **(గౌరవముతో)** ఇటిమ్ము. **(అందుకొని)** స్వామి యానతి నొదలదాల్చితిని.

మాత: **(కొడుకు చేతిలోని వస్త్రములను జూచి, గుండె బాదుకొనుచు)** హా, పుత్రా! ఇది నా పాలిట పిడుగుపాటు కంటె బెడిదము గదరా నాయనా! **(మూర్ఛిల్లును)**

కింక: అయ్యా! గరుడుడు వచ్చు వేళ యైనది. నేను సత్వరమేగెదను. **(నిష్క్రమించును)**

శంఖ: అమ్మా! ఊరడిల్లుము.

మాత: **(తేరుకొని, కన్నీటితో)** బిడ్డా! నా కోరికలపంటా! నిన్ను మరల నేనెక్కడ జూతునురా కొడుకా! **(కౌగిలించుకొని యేడ్చును)**

జీమూతవా: అబ్బా! గరుత్మంతుడెంత నిర్దయుడు! ీ

తనయస్నేహవిమూఢయై పనవుచున్, ధారాశ్రుపాతమ్ముగన్;
' తనయున్ గావగ నెవ్వ ' రంచు దెసలంతన్ దీనయై చూచు నీ
జననిం జేరి, తదంకసంస్థితు శిశున్ , జంపన్ దినన్ జూచు నా

వినతానందను ముక్కు గాదు హృదయంబే వజ్రసారంబగుస్. 62

శంఖ: **(తల్లి కన్నీటిని దుడుచుచు)** అమ్మా! ఇంత దు:ఖమేల! నిబ్బరించుకొనుము.

అడిగినవారిమాటలు నిరర్థము సేయని జాలిగుండెవా;

రడచి నిజార్థ చింతలఁ, బరార్థము గూర్చుదయాంతరంగులుస్ ;

గడగి పరార్తిఖిన్న మతిఁ గావగ బూనెడి సజ్జనోత్తముల్;

గడచియపోయి, రెవ్వెరిటఁ గాచెద? రేడ్పు వృథా; సహిం పుమీ! 63

మాత: **(కన్నీటితో)** ఎట్లు సహించుకొందును నాయనా! ఒక్కగానొక్క కొడుకని నాగరాజేమైన నిన్ను వంతుమానిపి వదలిపుచ్చెనా! ఓ దయమాలిన ధర్మరాజా! ఇంత ప్రాణికోటిలో నీకు నా కొడుకొకడే కనబడియెనా! అన్ని విధముల నాశనమైతిని. మందభాగ్యురాల నిక జీవచ్ఛవమునేగదా!

జీమూతవా: **(జాలితో)**

తన ప్రాణము మీదకు వ

చ్చిన యెడరున , బంధుజనులచే వీడ్వడి, చా

వునకగ్గమైన యార్తుస్

గని వీనిస్ గావనేని, నా తనువేలా! 64

పోయి ప్రయత్నించెదను. **(సమీపించును)**

శంఖ: అమ్మా! నిగ్రహించుకొనుము.

మాత: అయ్యో పుత్రకా! నాగలోకరక్షకుడైన వాసుకియే నిన్ను వదలిపైచెనే, యింక నిన్ను గాపాడువారెవరు!

జీమూతవా: **(సత్వరముగా జేరి)** నేను, నేను.

మాత: **(భయముతో కొడుకును కొంగుమాటున గప్పి)** వైనతేయా! నన్ను భక్షింపుము. నాగరాజు నీ యాహారమునకని నన్నే పంపెను.

జీమూతవా: **(కన్నీటితో, జాలిగా)** ఆహా! ఈమె పుత్రవత్సలత!

పుత్రవత్సల యీ తల్లి పొగులుపాటుఁ,

జెంత నిలచి యొక్కింత వీక్షించెనేని,

కరుణ యెరుగని నాగాశి కఠిన చిత్త

మందుఁ గూడఁ గరుణ బుట్టు నసుచుఁ దలతు. 65

శంఖ: అమ్మా! జడియకుము. ఈయన గరుడుడు గాదు. చూడు.

విపులఫణీంద్రమస్తకవిభేదసముత్పతదుష్ణరక్తరుక్

స్నపితమహోగ్రచంచు డహినాశనుడెక్కడ! యిందుసౌమ్యమై

వపువును జిత్తవృత్తియును భాసిలు నీ మహితాత్ముడెక్క? డి

ట్టి పురుషు జూచి యా పరుషుడే యని యెంచుట భీతిమైఁ గదా! 66

మాత: నాకైనచో, నీ విపత్తును జూచి ప్రపంచమంతయు గరుడమయముగనే కనిపించు చున్నది.

జీమూతవా: తల్లీ! భయపడవలదు. నేనొక విద్యాధరుడను. నీ సుతుని గాపాడుటకే వచ్చితిని.

మాత: **(సంతోషముతో)** ఏమేమీ!నాయనా! నీ తల్లి కడుపు చల్లగా , యా మాట మరల మరల జెప్పుము నాయనా!

జీమూతవా: అమ్మా! ఊరక మాటలతో నేమి పని? చేసియే చూపెదను.

మాత: **(నుదుట కేలు మోడ్చి)** వత్సా! కలకాలము సుఖముగా బ్రదుకుము .

జీమూతవా: మాతా!

వధ్యచిహ్నమైన వస్త్రముల్ నాచేతి

కిచ్చి, తనయుతోడ నింటి కరుగు.

వాని నే ధరించి, నీ నందనుని గావ

నతని మారు గరుడి కశన మగుదు. 67

మాత: **(చెవులు మూసికొని)** హరి హరీ!అమంగళము నశించును! నీవు మాత్రము నాకు శంఖచూడునివలె కొడుకువంటి వాడవు గావా? ఇంకను జెప్పవలెనన్న నంతకంటె యెక్కుడువాడవే గా దగుదువు. బంధుజనులెవ్వరును బట్టించుకొనని నా కొడుకును నీ ప్రాణములిచ్చి గావ బూనినందువలన.

శంఖ: ఆహా! ఈ మహోదారుని చరిత్రము లోకాతీతముగా నున్నది గదా!

శ్వపచుండట్లు శ్వమాంసమున్ దినెను విశ్వామిత్రుడే; క్రౌర్య ము

ట్టిపడన్ జంపెఁ గృతోపకారుడగు నాడీజంఘునిన్ గౌతముం;

డెపుడున్ బాముల మెక్కుఁ గశ్యపసుతుం డీ తార్క్ష్య డున్ వేనికై;

కృప నీ సాధుడొసంగు నట్టి యసువుల్, గ్రీడన్ బరార్థమ్ముగా! 68

(జీమూతవాహనునుద్దేశించి) మహాసత్వా! నా కొరకై నీ వాత్మప్రదానము జేయ బూనుటయే నీకు నాపై గల నిర్వ్యాజమైన కృపాళుత్వమును దెల్పుచున్నది. కాని యీ నిర్బంధసాహసము వలదు, నీకు దగదు. ఎందుకనిన,

పుట్టుదురు గిట్టుదురు నన్నుఁ బోలు క్షుద్ర

జీవు, లే మేలు గూడ దే చేటు రాదు;

కాని, యన్యోపకృతిదీక్షఁ బూని యున్న

నిన్నుఁ బోలిన వారు జన్మించు టరుదు. 69

కనుక నీ దుర్వ్యవసాయమును మానుము.

జీమూతవా: శంఖచూడా! పరార్థసంపాదనాకాంక్షినై యున్న నాకు చిరకాలమునకు రాక రాక వచ్చిన యీ యవకాశమును వమ్ము జేయుట నీకు పాడి గాదు. ఇంక మాటాడకుము. ఆ వధ్యచిహ్న మిటిమ్ము.

శంఖ: అయ్యా! మహాత్మా! ఏల వృథా ప్రయాసపడియెదవు? శంఖచూడు డిట్టి యనుచిత చేష్టలకు బాల్పడి శంఖస్వచ్ఛమైన శంఖపాలవంశమునకు మచ్చ రానీయడు. నీకు నాపైన జాలి గలదేని నా పాటున కడలుచున్న నా తల్లికి ప్రాణరక్షణము గలిగించు దారి జూడుము.

జీమూతవా: చూచుటకేమున్నది? చూచియేయున్నాను. కాని యది నీ చేతులలోనే యున్నది.

శంఖ: అదెట్లు?

జీమూతవా: వినుము.

నీవు బ్రదుక నీమె బ్రదుకు,
నీవు గతించిన గతించు నీమెయు నీ తోన్;
కావున, నను గరుడునకిడి
నీవు బ్రదుకు, దాన బ్రదుకు నీ జనని సఖా! 70

ఇదియే యుత్తమోపాయము. కాన నా వధ్యచిహ్నమును త్వరగా నా కొసగుము. దానిని గప్పుకొని వధ్యశిలపై నుందును. నీవిక నీ తల్లిని దోడుకొని యీ ప్రదేశమును వీడి పొమ్ము. లేదేని, దారుణవధ్యస్థలము నింత దగ్గరగా జూచుటవలన స్త్రీసహజ భీతితో మది గలగి యామె కపాయము గలుగవచ్చును. చూచితివా బహు సర్ప కంకాళ సంకులమై యీ మహాశ్మశాన మెట్లున్నదో!

అడరించున్ దమమున్, ముఖోద్ధృతగళత్ స్వల్పామిషార్థంబు బ
ర్వెడు గృధ్నూద్ధతగృధ్రముల్ , గురుగరుద్విస్తారవిక్షేపణన్ ;
బెడిదంబై వినవచ్చు విస్రుతవసావిస్రాస్రకుల్యాస్థలిన్
బడి క్రోష్ట్ర్యానన నిష్పతచ్ఛిఖిశిఖల్ నాదించు చూంకారముల్. 71

శంఖ: **(నిర్వేదముతో)** చూడకేమి?

సర్వదాహారఫణికులస్థాన మగుచు౯,
జంద్రమస్సితాస్థికపాలసహిత మగుచు౯,
దథ్యము, వినాయకప్రీతి దాయి యగుచు,
రుద్రతనువునా రౌద్ర మీ రుద్ర భూమి 72

జీమూతవా: మరి నీ తల్లిని దీసికొని వేగమే పొమ్ము. ఏల యీ కాలయాపనపు మాటలు?

శంఖ: ఓహో ! గరుడుడు వచ్చు వేళ యైనది. **(తల్లి ముందు మోకరిల్లి నిలచి)** అమ్మా! ఇక నీవు మరలుట మంచిది.

పుత్రవత్సలా! నేనెన్ని పుట్టువులను౽,
బుట్టు వాడనో నాకన్ని పుట్టువులను౽,
దల్లి వీవ కా౽గదవమ్మ ధన్య చరిత!
నేను ధన్యుండ నగుదు నద్దాన, తల్లి! 73

(పాదములకు నమస్కరించును)

మాత: **(కన్నీటితో, తనలో)** అయ్యో! ఇదియేనా వీని చివరి మాట? **(ప్రకాశముగా)** నాయనా! నిన్ను విడచిపోవుటకు నాకు కాళ్ళాడుటలేదు. ఏమైనను సరియే, నీ తోపాటే యుందును.

శంఖ: **(లేచి)** నేనీ సమీపముననేయున్న దక్షిణగోకర్ణేశ్వరునికి బ్రదక్షిణము జేసి రాజాజ్ఞ పాటించెదను. **(తల్లితో నిష్క్రమించును)**

జీమూతవా: ఎంత దురదృష్టము! అనుకొన్నది నెరవేరనేలేదే! ఇంక నాకేది యుపాయము?!

కంచుకి: **(సత్వరముగ బ్రవేశించి)** ఇదే వస్త్రయుగళము కుమారా!

జీమూతవా: **(చూచి సంతోషముతో, తనలో)** ఏమీ యీ యదృష్టము! అసంకల్పితముగ లభించిన యీ యరుణవస్త్రయుగళముతో నా సంకల్పము సిద్ధించినట్లే.

కంచు: కుమారా! ఈ వస్త్రయుగ్మమును తమకై మిత్రావసుమాత యగు మహారాజ్ఞి బంపినారు. తమరు ధరింపదగును.

జీమూతవా: **(ఆదరముతో)** ఇటు దెమ్ము.

కంచు: **(అందించును)**

జీమూతవా: **(అందుకొని, తనలో)** మలయవతితో నా పాణిగ్రహము నేడు గదా సఫలీకృతమైనది. **(ప్రకాశముగా)** ఆర్యా! బయలుదేరుము. నా మాటగా మహారాజ్ఞికి నమస్కరింపుము.

కంచు: యువరాజుల యానతి. **(నిష్క్రమించును)**

జీమూతవా:
అనుపైనవేళ, నే నను
కొనకయ, యరుణాంశుక మొన౽గూడుట , నాకున్
ఘనతమమోదమునిడు, నొ
క్కని౽ గావన్ దనువు విడువ౽గా౽ గోరుతరిన్. 74

(చుట్టును జూచి) మలయగిరిశిఖరతరుప్రదరవారము లల్లలనాడ బ్రచండవాయువులు వీచుచున్నవి. గరుత్మంతుడు సమీపించుచున్నాడు గాబోలు! అడుగో!

ప్రళయాబ్దప్రతిపక్షపక్షపిహితాభ్రప్రాంతుడై, స్వీయ ని

స్థులపేగోద్ధుతవార్ధివారి భువి మించుస్ నాగ మీరస్ దటిస్,

గలగంబారి దిశేభముల్ విలయశంకస్ జూడ, దార్క్ష్యుండు వ

చ్చె, లసద్ద్వాదశభానుతుల్యనిజరోచిఃపీతదిగ్భాగుడై. 75

శంఖచూడుడు మరలివచ్చులోపల సత్వరముగ బోయి వధ్యశిలపైనుందును. **(శిలపై గూర్చుండి, స్పర్శ సుఖమునభినయించుచు)** ఆహా! ఎన్నాళ్ళకో నా కోర్కి దీర్చుకొనజేయుచున్న దీని స్పర్శ మెంత హాయి గా నున్నది!

వింత సుఖమిచ్చు నీ వధ్యవేది స్పర్శ,

మలయచందనలేపార్ద్రలలిత దేహ

మలయవతిగూడ దన స్పర్శ వలన నాకు

నింత సుఖమీయ జాలదంచెంతు మదిని. 76

మలయవతి మాట లెక్కేమి?

శైశవమున దల్లియొడియె

నా శయ్యగ , జింత లేక నాకమరిన ని

ర్వేశంబున నైనను గన,

నీ శిల దనయొడిని నిప్పుడిడు నీ సుఖముస్. 77

ఇదే గరుడుడు వ్రాలుచున్నాడు. ఈ వధ్యచిహ్నవస్త్రమును గప్పుకొందును.

(కప్పుకొనును)

(అంత గరుడుడు బ్రవేశించును)

గరుడుడు: **(ఉద్ధతముగా)**

శశి గంపింపగ, బెగ్గిలస్ రవిహరుల్, చండాంశుడల్లాడ దు

ర్దశ, బ్రీతిం గన యన్న, భీతవలయత్సర్వాంగు శేషాహినిస్

విశముస్ జేయుచు, బ్రాంతసక్తజలభృద్విస్తీర్ణపక్షుండ, న

హ్యశనార్థమ్ము బయోధితీరమలయాఖ్యాద్రిస్ ద్రుటిస్ జేరితిస్. 78

జీమూతవా: **(ఆనందముతో)**

ఉరగుని గావ నా తనువు నొప్పన జేయుట జేత బుణ్యమే

పొరయున యేని, దత్ఫలము, పుట్టువు పుట్టువు నందు నిట్టులే

పరులకు మేలుజేయుటకు బట్టగు దేహము బొందుటొను గా,

కరయ, బరార్థమై చనని యంగము నంగమె, జన్మ జన్మయే! 79

గరుడుడు: **(వధ్యశిలపైనున్న జీమూతవాహనుని జూచి, అట్టహాసము జేసి)**

అరుణప్రావృతుడై వధస్థలి, దదన్యాశీవిషత్రాతయై

యురగుండల్లదె యుండె, మదృయదళ త్ప్రోద్య ద్ధృదంతఃపుటో

త్సరదస్రమ్మునఁ దోఁగినట్లు; భిదురోద్దండాగ్రచంచుక్షతిస్

బరియల్ సేసి యురమ్ము వీనిఁ గొని యాస్వాదింతు క్షుచ్ఛాంతికై. 80

(దుమికి జీమూతవాహనుని బట్టుకొనును.

పుష్పవృష్టియు, నేపథ్యమున దుందుభిధ్వనులును .)

గరుడుడు: **(ఆశ్చర్యముతో)**ఓహోహో! ఏమిది? ఎక్కడివీ పుష్పవర్షము, దుందుభి ధ్వానములు!

(పైకి జూచి, చెవియొగ్గి)

కురియు నభంబు బువ్వు లళికోటి సుగంధముచేతఁ దన్పుచుస్,

మొరసెడు దేవదుందుభిసమూహము దిక్కులు మారుమ్రోగగస్,

(పెద్దగా నవ్వి) అదియా సంగతి!

ఎరిగితిఁ జుమ్మి! నా నెగయు నీదర నూగెను పారిజాతమే!

ఒరలు లయాభ్రసంఘము క్షయోదితశంక జనించి యొక్కటస్ 81

జీమూతవా: **(తనలో)** అమ్మయ్య! భాగ్యవశమున కృతార్థుడనైతిని.

గరుడుడు: **(జీమూతవాహనుని బరిశీలించుచు)**

ఉరగులనుఁ గావ నాకుస్

గురియగు నీతండు నాకు గురుపై తోచుస్.

సరిపడు నీనాటికి నా

యురగాశనకాంక్షఁ దీర్ప నోపు ధ్రువముగస్. 82

వీనిని గొనిపోయి మలయగిరిశిఖరముపైన యథేష్టముగా భుజింతును.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది శ్రీహర్షుని నాగానందనాటకమునకు

మార్కండేయప్రసాద్ చేసిన ఆంధ్రానువాదమునందు

చతుర్థాంకము.

నాగానందము

పంచమాంకము

(ప్రతీహారి బ్రవేశించును)

ప్రతీ: ఇంటి పూదోట మసలుగాకిష్టజనుడు,
వాని యెడఁ గీడె శంకించు స్వజన మెపుడు,
దృష్టబహ్వపాయము భయహేతువైన
నట్టడవి నల్లు డొకడుండఁ దట్టుకొనునె? 83

సముద్రతీరవిహారకుతూహలియై యేగిన తమ యల్లుడు జీమూతవాహనుని గురించి యిప్పుడు మా విశ్వావసుమహారాజు గూడ యట్టి యుద్వేగమునకే లోబడినారు. కనుకనే నన్ను బిలచి, 'సునందా! జీమూతవాహను డింతవరకును తిరిగిరాలేదు. గరుడభయసంభవస్థలసమీపమున నతడొక్కడే యుండుట నాకు శంకితముగానున్నది. కనుక నీవేగి యాత డింటికి వచ్చెనో లేదో తెలిసికొని ర' మ్మని బంపినారు. జీమూతకేతువున్న యాశ్రమమునకే పోయెదను. **(పరిక్రమించి, యెదుట జూచి)** అదుగో! భార్యయు క్రొత్తకోడలును సేవింపుచుండ జీమూతకేతు వుటజాంగణమున నున్నాడు.

నివుడస్ భంగతరంగితాంచలములస్ ఫేనాంబుతుల్యాంశుక
చ్ఛవి, చెంతస్ సవయస్క పుణ్యసతి మించస్ జాహ్నవిం బోలి, వే
ల వలెస్ గోడలు నిల్చి కొల్వ, నిభృతోత్సాహుండు జీమూతకే
తువు శోభిల్లు, సముద్రతుల్య రుచు లుద్యోతిల్ల నాసీనుడై. 84

ఈయన నడిగి జీమూతవాహను వృత్తాంతమును దెలిసికొందును. **(పరిక్రమించును)**

(అప్పుడు జీమూతకేతువు తన భార్యతోను, కోడలితోను గలసి ప్రవేశించును)

జీమూతకేతు: దేవీ!

పొందితి సర్వసౌఖ్యములు, పొల్పుగఁ గీర్తిని విస్తరించితిస్,
చెందితి రాజ్యవైభవము. నిష్ఠవహించి తపంబుఁ జేసితిస్,
నందనుడీడ్యుడయ్యె, సుగుణమ్ముల నీ స్నుష సర్వయోగ్య, యి
ట్లందితి నేఁ గృతార్థత, యనంతరకామ్యమికేమి? మృత్యువే. 85

ప్రతీ: **(త్వరగా సమీపించుచు)** జీమూతవాహనుని కొరకు.

జీమూతకేతు: **(చెవులు మూసికొని)** పాపము శమించుగాక.

దేవి: అమంగళము తప్పిపోవును!

మలయ: ఈ దుర్నిమిత్తమున నా గుండె దడదడ లాడుచున్నది!

జీమూతకేతు: **(ఎడమ కన్నదరుటను సూచించి)** భద్రా! ఏమి జీమూతవాహనుని కొరకు? వానికి కుశలమే కదా!

ప్రతీ: జీమూతవాహనుని కొరకు వచ్చితిని. వారి వార్త నరయుటకే విశ్వావసుమహారాజులవారు తమకడకు నన్ను బంపినారు.

జీమూతకేతు: జీమూతవాహను డక్కడ లేడా?

దేవి: **(భయము, దిగులుతో)** మహారాజా! ఇక్కడను లేక, యక్కడను లేక, నా బిడ్డ యింకెక్కడకేగి యుండును?

జీమూతకేతు: నాకుజూడ , యాహారవస్తువులనిమిత్తము చాల దవ్వు పోయి యుండు ననిపించు చున్నది.

మలయ: **(విషాదముగా తనలో)**నాకు మాత్ర మార్యపుత్రుని జూడకుందుటచేత చిత్త మన్యధా శంకించుచున్నది.

ప్రతీ: దేవా! మహారాజుల కేమని విన్నవింతునో సెలవీయుడు.

జీమూతకేతు: **(మరల ఎడమకన్నదరుటను సూచించి)** కుమారుని రాక యాలస్యమగుచున్నకొలది నాకును మనసు కలత గానే యున్నది.

అదరకె పలుమారులు నీ
వదక్షిణాక్షీ! యనిష్ట మనితెలుపుచు నా,
కిదె ప్రతిహతమగు నీ యీ
యదరుటయెల్లయును, మేలె యగునా బిడ్డనికిన్. 86

(పైకి జూచి) త్రిలోకైకాక్షి యైన యీ సూర్యభగవానుడే నా బిడ్డనికి రక్ష . **(చూచుచు, ఆశ్చర్యముతో)**

మెరుగులు గ్రమ్మి చూడ్కి మిరిమిట్లు గొనన్, తన శోణకాంతికిన్
సరియగు రక్తధారలనుఁ జార్చుచు, సంక్షయవాతధూతమై
ధరపయి రాలు తార వలె , తానొక వస్తువిదేమొ రాలు వా
విరి రయమొప్ప, వారిధరవీథులనుండి మదంతికస్థలిన్. 87

అరే! కాళ్ళ యొద్దనే పడినదే!

(అందరు దానిని జూచుచుందురు)

జీమూతకేతు: ఔరా! ఏమీ! పచ్చిమాంసము, తలవెండ్రుకలు నంటుకొనియున్న చూడామణి! ఇదెవ్వరిదైయుండునో!

దేవి: **(భయముతో, విషాదము గా)** మహారాజా! నా బిడ్డ శిరోరత్నమువలె నున్నదే!

మలయ: మాతా! అట్లనకుము.

ప్రతీ: మహారాజా! తెలియక మీరిట్లు భయపడవలదు. ఇక్కడిది సాధారణమే.

గరుడుండు పట్టి తినియెడు
నురగుల పడగలకు బాసి యుర్విస్ రాలుస్
నిరతం బిచ్చో నీదృశ
శిరోమణులు తోక చుక్క చెలువున బెక్కుల్. 88

జీమూతకేతు: దేవీ! ఈ మాట యుక్తిసహము. అట్లే యై యుండవచ్చును.

దేవి: సునందా! ఈ పాటికి కుమారుడు తన మామగారింటికి వచ్చియే యుండును . పోయి చూచి త్వరగా మాకు దెలుపుము.

ప్రతీ: దేవి గారి యానతి. **(నిష్క్రమించును).**

జీమూతకేతు: దేవీ! ఇది నాగచూడామణియే యందువా!

(అప్పుడు ఎర్రని వస్త్రములు గప్పుకొని శంఖచూడుడు ప్రవేశించును)

శంఖ:
జలధి తటిని గోకర్ణేశుఁ గొలిచి వేగ,
నాగ వధ్యస్థలముఁ జేరినానొ లేదొ,
గుండె వ్రీలంగ నఖముల గ్రుచ్చి పట్టి
గరుడి విద్యాధరునిఁ గొంచుఁ బరచెఁ దివికి. 89

హా హా మహాసత్వా! పరమకారుణికా! పరదుఃఖదుఃఖితా! అకారణబాంధవా! ఏమైతివి! మారు పలుకవా! ఓరీ నీచశంఖచూడా! ఎంత పని జేసితివిరా!

నాగకులార్థమై మడిసి నాకముఁ గీర్తియుఁ గాంచనైతి, యు
ద్వేగము లేక యేలిక నిదేశము నైననుఁ దీర్పనైతి, యే
త్యాగియొ నాకునై తనువు నర్పణ జేయగఁ జిక్కినాడ, ఛీ
యీ గతి దిక్కుమాలితి, నికేవిధి మాయుఁ గళంక మార్తియుస్? 90

ఇట్లు శోచ్యమైన జీవితముతో నపహాస్యపాత్రమనగుట క్షణమైన భరింపజాలను. నేనే పోయి నన్ను గరుడున కర్పించుకొందును. **(పరిశీలించి)** పక్షిరాజు ముక్కున గరచి తన్నుకొనిపోయినప్పుడు విద్యాధరుని మేని నుండి కారిన రక్త మిక్కడ బడి కనబడుచున్నది. **(మెల్లగా బరిక్రమించుచు)**

తొలిచోట్ల పెల్లు ధారలు గారుటం జేసి
పెడద చారికలు గన్పించు నిచట,
ధార తగ్గుటచేత, తార్క్ష్యవేగముచేత,
కొంచెంపు ధార గన్పించు నిచట,

దూరమేగుకొలంది, ధారగారక, పృథు
బిందుపాతమ్ము గన్పించు నిచట,
పతనవేగముచేత బండలం బడి చింది,
యించుకించుకయ గన్పించునిచట.
ధాతురంజితస్థలుల దుర్దర్శమగుచు,
దరుల ముంగిట, తరువులస్ స్త్యాన మగుచుఁ,
దోచు నీ రక్త పథమునుఁ జూచుకొనుచు
నరిగి చేరెద తార్క్ష్యుడున్నట్టి చోటు. **91**

(నడచును)

దేవి: మహారాజా! ఎవరో దుఃఖవిషణ్ణవదనముతో నిటే వచ్చుచున్నారు. నా మనస్సు మిగుల వ్యాకులమగుచున్నది. ఆతడెవరో కనుగొనుడు.

జీమూతకేతు: అట్లే, రానిమ్ము. అతనినే యడిగెదను.

శంఖ: **(రోదించుచు)** హా త్రిలోకైకచూడామణీ! ఏమైతివి? నిన్నెక్కడ జూడగలను? నష్టపోతిని. మోసపోతిని గదా!

జీమూతుకేతు: **(విని, నవ్వి, సంతోషముతో)** దేవీ! దుఃఖింపకుము. ఇది యీతని చూడామణియై యుండును. ఏ పక్షియో మాంసలోభమున దన్నుకొని పోయి యుండును. పోవు చుండగా దాని పట్టు జారి యిక్కడ బడినది.

దేవి: **(మలయవతిని గౌగిలించుకొని)** సౌభాగ్యవతీ! ధైర్యమూనుము. నీ వంటి మంగళరూప శాలినికి వైధవ్యామంగలమెట్లు గలుగును?

మలయ: **(ఆనందముతో)** తల్లీ! మీ ఆశీర్వాదప్రభావమున. **(ప్రణమిల్లును)**

జీమూతకేతు: **(శంఖచూడుని యొద్దకు బోయి)** వత్సా! నీ చూడామణి యెమైన పోయినదా యేమి?

శంఖ: ఆర్యా! నాయొక్కనిచూడామణి గాదు. త్రిభువనచూడామణియే.

జీమూతకేతు: అనగా! అదేమి నాయనా!

శంఖ: దుఃఖాతిశయమున బాష్పావరుద్ధకంఠమున జెప్పలేకున్నాను

జీమూతకేతు: **(తనలో)** హా దౌర్భాగ్యులము! నిరాశయేనా!. (ప్రకాశముగా)

రమ్మి టాత్మీయ ! పుత్ర! దుఃఖమ్మిదేమొ
తెలుపఁ దగినమాకునుఁ గొంత దెలుపుమయ్య!
ఎంత దుస్సహమగు దుఃఖమేని జనుల
కొరులతోఁ జెప్పుకొన బాధ యుడుగుఁ గొంత. **92**

శంఖ: వినుడు. నేను శంఖచూడుడను నాగుడను. మా రాజు వాసుకి నన్ను నేడు గరుడున

కాహారముగా బంపెను. సరే , ఇప్పు డా కథ యంతయు నెందులకు? ఆలసించిన నీ రక్తరేఖలు మట్టి గ్రమ్మి కనబడకుండబోవునేమో! కనుక సంక్షేపముగా జెప్పెదను.

అప్పు డొక్క విద్యాధరుం డచట యుండి,
కరుణ మై నన్నుఁ గావంగఁ గడగి, యతనిఁ
గరుడునకు నిచ్చుకొని నన్నుఁ గాచె; నకట!
యట్టి యన్యోపకృతిశీలు డన్యు డెవడు? **93**

జీమూతకేతు: అంతటి పరోపకారవ్యసను డింకెవరు నాయనా! జీమూతవాహనుడే యని చెప్పుము. హా మందభాగ్యుడను, సర్వనాశనమైపోతిని.

దేవి: అయ్యో! పుత్రకా! ఇంతపని యెట్లు జేసితివి తండ్రీ!

మలయ: ఏమీ! మన పాడు యూహ యే నిజమైనదా!

(అందరు మూర్ఛిల్లుదురు)

శంఖ: **(కన్నీటితో)** వీరా మహోదారుని తల్లిదండ్రులే యై యుందురు. ఈ యప్రియ వార్త జెప్పి వీరికీ పాటు దెచ్చితినా! అవును మరి విషధరుని నోటినుండి విషపు వార్తలు గాక యమృత వాక్కులు జాలువారునా! ఆహా! నా ప్రాణరక్షకుడైన జీమూతవాహనునికి తగిన ప్రత్యుపకారమే జేసితిని! ఇక నైన జచ్చుటయే మేలు గదా! ఇక్కడనే ప్రాణత్యాగ మొనర్తును. కాదు, ముందు వీరిని కొంత యూరార్చెదను. అయ్యా! తేరుకొనుడు.. అమ్మా! ఊరడిల్లుము.

(ఇరువురు మూర్ఛ దేరుదురు.)

దేవి: బిడ్డా! లెమ్ము! ఏడువకుము. జీమూతవాహనుడు లేక మనముండగలమా! ఊరడిల్లుము.

మలయ: **(తేరుకొని, ఏడ్చుచు)** నా స్వామీ! ఇంక నిన్ను నేనెక్కడ జూడగలను!

జీమూతకేతు: హా వత్సా! పితృశుశ్రూషా విధివిజ్ఞా!

మా పదములొద్ద నీ శిరోమణిని వైచి
యట్లు, పరలోకమునకేగు నప్పుడైన,
నీవు విడువవైతివి నీ వినీతవృత్తి,
పితృపదార్చన నీవంటి సుతుడు గలడె? **94**

(చూడామణిని బట్టుకొని) వత్సా! ఇదేనా మాకు నీ చూపు! ఇక లేవా!
(మణిని గుండెపై బెట్టుకొని) అయ్యో! ఎంత దారుణపు వింత!

నాకడకేగుదెంచుచు వినమ్రుడవై కడుభక్తి దవ్వులన్
నాకు సహాంగకాష్టక ప్రణామము జేయుటఁ జేసి నిత్యధా

త్రికషణమ్ముల‌స్ నునుపు దేలిన నీ యవతంసరత్న మ

య్యో! కడు జీల్చు నాయెద , ననూహ్య మసహ్యముగా కుమారకా! 95

దేవి: పుత్రా! జీమూతవాహనా! పితృశుశ్రూషాసుఖము దప్ప మరొక సుఖముపై నాసక్తియే లేని నీకు , తల్లిదండ్రులను వీడి స్వర్గసుఖములనుభవింప మనసైనదా తండ్రీ!

జీమూతకేతు: **(కన్నీటితో)** దేవీ! జీమూతవాహనుడు లేనప్పుడు మనము మాత్రము జీవింతుమా యేమి? ఏల యీ మాటలు?

మలయ: **(మోకరిల్లి ,అంజలించి)** ఆర్యా! నా యార్యపుత్రుని మారుగా యీ చూడామణిని నాకు దయజేయుడు. దీనిని యెద దాల్చి యగ్నిప్రవేశముజెసి నా హృదయతాపమును దీర్చుకొందును.

జీమూతకేతు: పతివ్రతామతల్లీ! తాళుము, మనకందరకు నిదే నిశ్చయము గదా!

దేవి: మహారాజా! ఐన మరి యీ జాగేల?

జీమూతకేతు: జాగేమియును లేదు దేవీ. మరి యాహితాగ్నినగుట నా యగ్నిచేతనే సంస్కారము జేసికొనవలయును గాని వేరే యగ్ని బనికిరాదు. అందువలన యగ్నిగృహమునకరిగి మన యగ్నులు దెచ్చెదను. దాన నందరము దాటిపోవుదము.

శంఖ: **(తనలో)** అక్కటా! నా యొక్కని మూలమున విద్యాధరకులమెల్ల యంతమగుచున్నది గదా! ఐనను, ఇట్లు జెప్పిచూచెదను. **(ప్రకాశముగా)** అయ్యా! పర్యవసానము నిక్కముగ దెలియకయే యిట్టి సాహసము దగదు గదా! దైవవిలాసము లనూహ్యములు గదా! ఒక వేళ, తాను బట్టుకొని వచ్చినది నాగుని గాదని తెలిసికొని గరుత్మంతుడు మీ సుతుని వదలిపెట్టి యుండవచ్చునేమో! కనుక యీ మార్గమునుబట్టి గరుత్మంతుడున్నచోటికే పోవుదము రండు.

దేవి: నాయనా! ఆ ముక్కోటి దేవతల దయవలన నీ నోటి చలువన నా పుత్రుని మొగము మరల జూడగలనేమో!

మలయ: **(తనలో)** ఈ భాగ్యహీనురాలి కది దుర్లభము గదా!

జీమూతకేతు: నాయనా! నీ వన్న యీ మాట తప్పక తథ్యమగునుగాక. ఐనను, మాకు మా యగ్నులను బుచ్చుకొని వచ్చుటయే యుక్తతరము. కాబట్టి నీవు పోవుచుండుము, మేమును, అగ్నిగృహమునుండి యగ్నులను దీసికొని నీ వెంటనే వచ్చెదము.

(భార్యతోను, కోడలితోను గలసి నిష్క్రమించును)

శంఖ: సరే, నేను నా దారిన గరుత్మంతుని జాడను బట్టి పోయెదను. **(పరిక్రమించి, యెదుట జూచి)** అడుగో!

నెత్తుటి ముక్కుతోడ గిరి నెత్తము రాచిన ద్రోణులేర్పడన్
గ్రొత్తగ, ఘోరదృష్టిశిఖికోటులఁ జెంత వనాళి నీరుగా,
నొత్తిడి ధాటికిన్ పవిసమోగ్రనఖమ్ముల నేల వ్రీలగా,
వ్యాత్తముఖుండు వాడె, మలయాద్రిశిరస్తటిఁ బన్నగాశియున్. 96

(అంతట నాసీనుడై భుజించుచున్న న గరుడుడును, ముందు
నేలపై బడి యున్న జీమూతవాహనుడును బ్రవేశింతురు)

గరుడుడు: పుట్టినప్పటినుండియు భుజంగమపుంగవుల బట్టి తినుచునేయున్న నే నీనాటి వింత వంటి వింత నింతవరకు జూడ లేదు. ఏమన, నీ మహాసత్త్వు డేమో కాని వ్యధజెందక పోవుటయేకాక, మీదుమిక్కిలి సంతసించుచున్నట్లు గనబడుచున్నాడు.

క్లమమున్ జెందడు మేని రక్తమును బీల్చన్ వీడు ధైర్యాబ్ధి, మాం
సముఁ ద్రోటిన్ బెకలింపఁ బుట్టు వ్యధలన్ సైచున్ బ్రసన్నాస్యుడై,
యమితంబై పులకల్ గనంబడు శరీరాచ్ఛిన్న భాగంబులన్,
సముదంబై ననుఁ జూచు చూడ్కి నిజహంతన్ న్వోపకారిన్ బలెన్. 97

వీని యమితధైర్యప్రవృత్తి నాకు కుతూహలమును గలిగించుచున్నది. వీనిని దినను! వీడెవడో యడిగెదను.

(తినుటమాని తొలగి నిలచును)

జీమూతవా: **(తినకపోవుట జూచి)**

క్షరియించున్ రుధిరమ్ము మామకసిరాసందోహమందింకనున్,
దరసంబింకను నా శరీరమున గన్పట్టున్ , నినున్ జూడ , క్షు
త్పరితృప్తిన్ గనినట్లు లే, వశనమధ్యంబందు నిష్కారణం
బరవాయిన్ గొని తిండి మానితివిదేలా నీవు నాగాశనా! 98

గరుడుడు: **(ఆశ్చర్యముగా, తనలో)** ఏమాశ్చర్యము! ఈ దశలో గూడ యెంత నిబ్బరముగా బలుకుచున్నాడు! **(ప్రకాశముగా)** ఆహా! మహాసత్త్వా!

నీ యెడదఁ జీల్చి యొక కొంత నెత్తు రేను
ద్రావితిని గాని, యిట్టి దుర్దశను గుండె
జెదర కిట్టి ధైర్యమున గెల్చితివి నీవు
మూల మట్టుగ నా డెందమును మహాత్మ! 99

కనుక నీ వెవడవో తెలియనుత్సుకతగా నున్నది .

జీమూతవా: ఇట్లాకట వేగుచున్న నీకిప్పుడవి వినదగినవి కావు. ముందు నా మాంసముతో నీ యాకలిని దీర్చుకొనుము.

గరుడుడు: **(తనలో)** నన్ను జూచినంతనే భయముతో వణకి నిశ్చేష్టుడై గుండెలు పగిలి చావవలసిన యీ నాగునికి, యింత విచిత్రధీరత్వ మేమో కదా! వీడెవడో నాగులలో తప్పబుట్టి నట్లున్నాడు.

శంఖ: **(తటాలున సమీపించి)** గరుడా! వలదు వలదు, తొందరపడకుము. పాపపు పని మానుము. ఇతడు నాగుడు గాడు. వదలివేయుము. నీ కాహారముగా వాసుకి బంపిన నాగుడను నేను! నన్ను, నన్ను భక్షింపుము.

జీమూతవా: **(శంఖచూడుని జూచి, విషాదముగా తనలో)** అయ్యో! శంఖచూడుడు రానే వచ్చినాడే! నా వాంఛ విఫలమైనది గదా!

గరుడుడు: **(ఇరువురను జూచి)** ఇరువురికిని వధ్యచిహ్నముున్నది! మీలో నాగుడెవరో తెలియుట లేదే!

శంఖ: భ్రాంతికి తావే లేని చోట భ్రాంతియా! చూడుము.

ఎదపైనన్ స్వస్తికాంకంబెటులనొ కననట్లెంచినన్, గంచుకంబై
న౯, దనువ్యాప్తంబు నీ కండ్లఁ బడదె? కనవే నాలుకల్ రెంటి, నోటన్
గదలన్ నే బల్కుచుండన్? గరళశిఖిశిఖాగ్రస్తరత్నాంశులన్, శు
గ్విదళత్ఫూత్కారరాజిన్ విడివడు పడగల్ వీటినిన్ మూటి నేనిన్? 100

గరుడుడు: **(ఇరువురిని బరిశీలించి, శంఖచూడుని పడగలను గుర్తించి)** నీవే నాగుడవు. మరి నేను దినుచున్న దెవరిని?

శంఖ: విద్యాధరవంశతిలకుడు, కాదు కాదు, సర్వభువనైకతిలకుడు జీమూతవాహనుడు. దయమాలి , చూడక యింత ఘోరమునెట్లు జేసితివో !

గరుడుడు: ఆ! ఏమీ ఇతడు - ఆ విద్యాధరకుమారుడు జీమూతవాహనుడా?

అరరే! మందరకందరమ్ముల, మహేంద్రాద్రిన్, మహామేరుభూ
ధరమందున్, దుహినాద్రిఁ, జందనమహీధ్రమ్మందుఁ, గైలాస మం,
దరుదం, చందును నందుఁ జారణులు లోకాలోకచారుల్ నుతిం
తురు యత్కీర్తిని, నెప్పుడే వినగ ; మాన్యుండాతడీతండటే! 101

అయ్యయ్యో! దురుద్ధరపాపపంకమున బడిపోయితినిగదా!

జీమూతవా: నాగకుమారా! ఎందులకు నీ కీ యావేగము!

శంఖ: ఆవేగముకాక మరేమి?

ఉరగభోజికి నీ దేహ మొసగి, దాన
నతని బారికి ననుగాచు టనిన, నన్నుఁ
గ్రింది లోకమ్ము కంటెను గ్రిందఁ బడగఁ

ద్రోయుటేకదా! నీ కిట్లు జేయఁ దగునె? 102

గరుడుడు: అయ్యో! నాకాహారముగానున్న నాగుని రక్షించుటకై యాతనికి మారుగా తననే యీ కరుణార్ద్రమానసుడు నాకాహారముగ నిచ్చుకొనినాడన్నమాట! ఎంతయో ఘోర పాతకమును జేసితిని. పాతకమన్నమాటయేమి? సాక్షాత్తు, బోధిసత్త్వునే చంపితి నన్నమాట! అగ్నిలోబడి చచ్చుటదప్ప, యింతటి నీచపాపమునకు మరొక ప్రాయ శ్చిత్తమే లేదు. ఇక్కడ యగ్ని యెక్కడ దొరకును? (చుట్టును జూచి) అరుగో! వీరెవరో యగ్నులను దాల్చి యిటే వచ్చుచున్నారు! రానిమ్ము వారి యొద్ద దీసికొందును.

శంఖ: యువరాజా! నీ తల్లిదండ్రులు వచ్చినారు.

జీమూతవా: **(సంభ్రమముగా)** ఏమీ నా తల్లిదండ్రులా! శంఖచూడా! త్వరగా యిటు వచ్చి కూర్చుండి, యీ యుత్తరీయముతో నన్ను గప్పి యట్లే పట్టుకొని యుండుము. లేదేని, నన్నిట్లుండ గా జూచిన వారికి క్షణమైనను బ్రాణములు నిలువవు.

శంఖ: **(అట్లే చేసి యుండును)**

(అంతట జీమూతకేతువు తన భార్యతోను, మలయవతితోను గలసి ప్రవేశించును)

జీమూతకేతు: **(కన్నీటితో)** వత్సా! జీమూతవాహనా!

దయఁజూపఁ బరుడుఁ స్వకీయుడని భేదంబుండ ,దట్లయ్యు, నా
రయవా సుంతయు? నొక్కనిఁ మనుప మేలా! పెక్కురఁ గాచుటొ
క్కో! యటం, చొక్క ద్విజిహ్వు గావ నసువుల్ గోల్పుచ్చు నీ తెంపు, గూ
ల్చె యిటుల్ నిఁ, సతిఁ, దల్లిదండ్రులను, నిశ్శేషంబుగా వంశముఁ. 103

దేవి: బిడ్డా! కొంచెము దుఃఖమాపుకొనుమమ్మా! నీ కన్నీటి ధారలకీ యగ్ని గూడ యారి పోవునట్లున్నది,

(పరిక్రమింతురు)

జీమూతకేతు: హా పుత్రా! జీమూతవాహనా!

గరుడుడు: **(విని)** 'పుత్రా జీమూతవాహనా' యనుచున్నాడు! ఈ నాగుడు జెప్పిన ట్లా వచ్చునది యితని తండ్రియే యై యుండును. వీరి పుత్రుని వధించిన నా మొగము వీరికి జూపించుటకే నాకు సిగ్గగు చున్నది. ఇంక యే మొగము బెట్టుకొని వీరి నగ్ని నిమ్మని యడిగెదను? ఐనను, అగ్నికొరకేల నాకింత చింత? చెంతనే సముద్రమున్నది గదా! దానిలో బడబానలమే యున్నది!

త్రైలోక్యగ్రసనోత్సుకాప్రహతసర్పత్కాలజిహ్వాసమ
జ్వాలామాలల, సప్తవార్ధిజలముల్ సర్పిష్కణంబుఁ బలెఁ

గ్రోలంజాలుచు, మద్గరుద్భవమరుత్ప్రోద్ధూత సంధుక్షణో

త్కీలంబౌ లయవహ్నిచండ బడబాగ్నిస్ వ్రాలి నే మ్రగ్గెదన్. 104

జీమూతవా: పక్షిరాజా! ఈ దుర్వ్యవసాయము వలదు. నీ పాపమునకు ప్రాయశ్చిత్త మిది గాదు..

గరుడుడు: **(మోకరిల్లి, దోయిలిబట్టి)** మహాత్మా! కానిచో, మరేమో సెలవిమ్ము.

జీమూతవా: ఒక్క క్షణముండుము. నా తల్లిదండ్రులు వచ్చినారు. వారికి నమస్కరింప వలయును.

గరుడుడు: అట్లే కానిమ్ము.

జీమూతవా: దేవీ! ఏమి నీ యదృష్టము! అదే మన జీమూతవాహనుడు బ్రదికి యుండుటయేకాదు, గరుడుడే వీని ముందు వినమ్రుడై కృతాంజలియై శిష్యునివలె సేవించుచున్నాడు.

దేవి: మహారాజా! నిజముగనే యదృష్టవంతురాలను. కసుగందని మేనితో నున్న కుమారుని మొగమే చూచుచున్నాను.

మలయ: **(ఆత్మగతము)** ఆర్యపుత్రుడు నా యెదుట గనబడుచునే యున్నను, పెద్దలయెదుట మర్యాదను బట్టి ముందుకు వోలేకున్నాను.

జీమూతకేతు: **(సమీపించి)** వత్సా! రమ్ము. నా యొడిలోనికి రమ్ము.

జీమూతవా: **(లేవబోయి, పడి, మూర్ఛిల్లును. ఉత్తరీయము జారిపోవును)**

శంఖ: **(పట్టుకొని)** యువరాజా! తెప్పరిల్లుము.

జీమూతకేతు: వత్సా! ఏమిది! చూచియు మమ్ము వదలి పోయితివా!

దేవి: హా పుత్రా! మాటమాత్రమైనను నాతో బలుకవా!

మలయ: ఆర్యపుత్రా! నీ తల్లిదండ్రులనైనను జూడవైతివా!

(ముగ్గురును మూర్ఛిల్లుదురు)

శంఖ: ఓరీ! నీచా!శంఖచూడహతకా! క్షణక్షణము చావును మించిన దుఃఖముననుభవించు చున్న నీవు పుట్టకనేయున్న బాగుండెడిది గదా!

గరుడుడు: ఇదంతయు నా యరయిక లేమి వలన గదా వచ్చినది! **(రెక్కలతో వీచుచు)** మహాత్మా! తెప్పరిల్లుము.

జీమూతవా: **(తెలిసి)** శంఖచూడా! తల్లిదండ్రులను దేర్పుము.

శంఖ: అయ్యా! అమ్మా! తేరుకొనుడు. మీ సుతుడు మూర్ఛ దేరినాడు. చూడుడు. పైగా మిమ్ములనే తేర్పమని చెప్పుచున్నాడు.

(ఇరువురు మూర్ఛదేరుదురు)

దేవి: పుత్రా! నిన్నిట్లు మా కళ్ళ ముందే యా మృత్యుదేవత కబళించుకొనిపోవునా తండ్రీ!

జీమూతకేతు: దేవీ! అమంగళములాడకుము. కుమారుడు తప్పక బ్రదుకును. కోడలి నూరార్పుము.

దేవి: **(ముఖము గప్పుకొని రోదించుచు)** అమంగళము నశించును! మలయవతీ!

నిబ్బరమూనుము. లెమ్ము లెమ్ము. ఈ సమయమున నీవే నీ స్వామి ముఖమును జూచుట మంచిది.

మలయ: **(తెలిసి)** హా ఆర్యపుత్రా! నేనేమి జేయుదును? నా దౌర్భాగ్యమిట్లున్నదా!

దేవి: **(మలయవతి కన్నీటిని దుడుచుచు)** అమ్మాయీ! ఇట్లేడ్వకుము. అమంగళము తొలగియే పోయినది గదా!

జీమూతకేతు: **(కన్నీటితో)**

గరుడభక్షితశేషైకకంఠదేశ
మందుఁ గడబట్టి కొట్టుమిట్టాడుచున్న
కొసరుటసువుల నల్లాడు కొడుకుఁ గనియుఁ,
బాపిఁ, గ్రూరుడ, నూరుగా వ్రయ్యనైతి! 105

మలయ: ఆర్యపుత్రా! మిమ్మీ దశలో జూచియు బ్రాణములను విడువకున్న నేనెంత ఘోరముల నైనను దట్టుకొనగలనేమో!

దేవి: **(కొడుకు దేహమును నిమురుచు, గరుడునితో)** ఓరి క్రూరుడా! నవయౌవనశోభితమై యందమైన నా బిడ్డ మేని నీ యవస్థకు దెచ్చుటకు నీకెట్లు మనసొప్పెనురా?

జీమూతవా: అమ్మా! ఇతనిని నిందింపకుము. ఇందితని తప్పేమున్నది ? నిక్కము జూచిన, మొదటి నుండియు నీ దేహమిట్టిదేగదా!

ఎరచి, క్రొవ్వు, నెత్తు, రెమ్ములు, మూలుగ
గలసి తోలు తిత్తి నిలువ దేహ;
మెపుడు రోత దప్ప యే యందముండు శ
రీరమందు? దీని తీరె రోత. 106

గరుడుడు: మహాత్మా! ఈ దుఃఖతాపము నన్ను నరకానలజ్వాలల కంటె నసహ్యతరముగ దహించుచున్నది. ఈ ఘోరపాపము బాయుటకు మార్గమేదైన నుపదేశింపుము.

జీమూతవా: తండ్రీ! మీ రనుమతించిన , నే నీతనికి ప్రాయశ్చిత్తమును దెలిపెదను.

జీమూతకేతు: నాయనా! అట్లే కానిమ్ము.

జీమూతవా: పక్షిరాజా! వినుము.

గరుడుడు: **(మోకరిల్లి)** ఆజ్ఞాపింపుము.

జీమూతవా:

ఈపయిఁ బ్రాణిహింసఁ ద్యజియింపు, తపింపు కృతాఘు మెంచి, పు
ణ్యాపచయంబు జేయు, మభయం బొనగూర్పుము జీవకోటికిన్,
ఈ పగిదిన్ జరించిన, సమేధితపుణ్యమహాహ్రదంబులో
దోపక, యుప్పుగల్లువలె ద్రుంగు భవత్కృత పూర్వపాపముల్. 107

గరుడుడు: మహాత్మా! నీ యానతి మేరకు నడచుకొందును.

అజ్ఞాన నిద్ర గ్రమ్మిన
యజ్ఞుని మేల్కొలిపినావు ప్రాజ్ఞా! నన్నుస్
నీ జ్ఞాన బోధ; నాదు ప్ర
తిజ్ఞ యిదే! యింక మానితిని ప్రాణివధన్! 108

కనుక ,

పులినవిశాలభోగములఁ బొల్పయి, యొక్కెడ దీవి వోలె; సం
వళితనిజోరుదేహులయి, వారిధి లో సుడులట్లు నొక్కెడన్;
మలయుచుఁ బ్రాకుచున్, దరుల మధ్యన సేతువులట్టు లొండెడన్;
జలధిని నేటినుండి ఫణిసంఘము లిచ్ఛమెయిన్ జరించుతన్. 109

ఇంకను,

ఇరుల సమూహమట్లు వెలయించుచు నాపదలంబికేశముల్;
పొరయగ సిందురంపుఁ జెలువుల్ దమ చెక్కుల, లేత యెండలన్;
నిరతముఁ జందనాటవుల నీ యశమే యనురక్తిఁ బాడుచుం
దురు భయమేది నాగయువతుల్, శ్రమమెంచక నిన్ను మెచ్చుచున్. 110

జీమూతవా: మేలు మహాసత్త్వా! మేలు. సంతోషించితిని. సత్యవచనుడవు గమ్ము. **(శంఖచూడుని జూచి)** శంఖచూడా! ఇంక నీవును సత్వరముగా యింటికేగుము! పాపమక్కడ నీ తల్లి యెట్లున్నదో!

శంఖ: **(నిట్టూర్చి, తలవాల్చుకొని నిలచి యుండును)**

జీమూతవా: **(నిట్టూర్చి, తన తల్లిని జూచి)** తమ్ముడా!శంఖచూడా!

త్వద్విపత్తు తనవిపత్తుగాఁ గని తల్ల
డిల్లుచున్న నీదు తల్లి, నిన్ను
తార్క్ష్యచంచుకోటి దళితాంగునిగ నెంచి
గుండెలవియ నేడ్చుచుండు నకట! 111

దేవి: **(కన్నీటితో)** గరుడునిబారిన బడియు, నొడలు నొవ్వని కొడుకు మొగము జూడ నోచిన యా తల్లియే నిక్కమైన ధన్యురాలు.

శంఖ: అమ్మా! యువరాజు మనకు క్షేమముగా దక్కినచో నీవన్న మాట సత్యమే యగును.

జీమూతవా: **(వేదన నభినయించుచు)** అబ్బా! పరోపకారసంజాతసంతోషవివశుడనై యింతవరకు దలపకుంటిని గాని, యిప్పుడీ మర్మభేదిక్షతవేదన నా ప్రాణములను బీల్చుచున్నవి.

(మరణయాతన నభినయించును)

జీమూతకేతు: **(సంభ్రమముతో)** వత్సా! ఏమిది నాయనా! చివరకిట్లు జేయుచున్నావా!

దేవి: అయ్యయ్యో! బిడ్డ యిట్లైపోవుచున్నాడేమి? అయ్యో! ఎవరైన గాపాడుడు, నా కొడుకు మమ్ములను వదలి పోవుచున్నాడు!

మలయ: **(రోదించుచు)** నాథా! నన్ను వదలిపోవుటకే సిద్ధమైతివా!

జీమూతవా: **(చేతులు జోడింప బ్రయత్నించుచు)** శంఖచూడా! నా చేతులను దగ్గరకు జేర్చుము.

శంఖ: **(చేర్చుచు)** అయ్యయ్యో! ఎంత కష్టము! లోక మిక దిక్కు లేనిదైనది గదా!

జీమూతవా: **(అరమోడ్పు కనులతో, తండ్రిని జూచుచు)** తండ్రీ! తల్లీ! ఇదే మీకు నా చివరి నమ స్కారము .

కదలఁ జాల వంగకమ్ములు పట్టేది,
వినికి కొలది నుడుల వినవు వీను;
లెరుక లేకె కన్ను లివె వ్రాలు, మై సోలు
చున్న, దుసురు వెడలు చున్న దయ్య! 112

ఐనను , ఇంకను మాటలేల?

ఉరగునిఁ గావ నాతనువు నొప్పనజేయుట చేతఁ బుణ్యమే
పొరయున యేని, తత్ఫలము పుట్టువు పుట్టువు నందు నీగతిస్
పరులకు మేలుగూర్చుటకు పట్టగు దేహముఁ బొందుటౌను గా;
కరయఁ, బరార్థమై చనని యంగము నంగమె, జన్మ జన్మయే! 113

(పడిపోవును)

దేవి: హా పుత్రా! నాయనా! గురుజనవత్సలా! ఎక్కడకుబోయితివి? పలుకవా!

జీమూతకేతు: వత్సా! జీమూతవాహనా! స్వజనప్రాణసమానా! మమ్ము వదలి పోయితివా! మాకు మారుబలుకవా!**(చేతులెత్తి, దుఃఖముతో)**

ఏ వంక నాధార మింక ధైర్యమునకు?
విడిది జిక్కునె యింక వినయమునకు?
తలదాచుకొన నింక తాల్మికి చోటేది?
దానతంత్రత కింక స్థాన మెచట?
సత్యమన్నది యింక సత్యంబుగా నున్న,
గతియున్నె గతిచన్న కరుణ కింక?
సర్వోపకారదీక్షకు దక్షుడెవడింక?
తావింక దొరకునే త్యాగమునకు?
నిలువ నీడ లేదు నిష్కల్మషత కింక,

పుణ్య మెచట కాలు మోపు నింక?
పుత్ర! నీవు బోవ, పుడమి నాకిక సర్వ
శూన్య మగుచు దోచు చున్నదయ్య! 114

మలయ: ఆర్యపుత్రా! నన్ను వదలి యెట్లు పోగలిగితివి? ఓసీ కఠినాత్మురాలా మలయవతీ! ఏమి జూచుటకని యింకను బ్రదికియున్నావు?

శంఖ: కుమారా! ప్రాణసమానులైన నిజజనులను గూడ వదలి యెచ్చటకు బోయెదవు? శంఖచూడు డవశ్యము నిన్ననుసరించియే వచ్చును.

గరుడుడు: అయ్యో! ఈ మహాత్ము డస్తమించినాడే! ఇప్పుడు నాకు గర్తవ్యమేమి?

దేవి: **(ఏడ్చుచు పైకి జూచుచు)** లోకపాలకదేవతలారా! ఏట్లైన నమృతము గురిపించి యైన నా పుత్రుని బ్రదికించి యీయరా!

గరుడుడు: **(సంతోషముతో, తనలో)** ఓహో! అమృతమన్న మాటచే చక్కగా జ్ఞప్తికి వచ్చినది! అపకీర్తి బాసినట్లే! ఇదే దేవేంద్రు నర్థించి యమృతము గురిపించి యీ జీమూతవాహనునొక్కనినే కాక మున్ను నాచే గతాసువులై యస్థిశేషులైన నాగులను గూడ పునర్జీవింపజేసెదను. ఒక వేళ యింద్రుడే నా మాట మన్నింపనిచో-

రెక్కలగాలి నంబుపతి రిత్తవడన్, బవనుండు తూలగన్,
నిక్కిన చూడ్కి మంటలకు నీరుగ నగ్నియు ద్వాదశార్కు, లే
నెక్కటి, నా వృషాశనిధనేశగదాయమదండఖండముల్
దిక్కుల రాల గ్రుమ్మి, సుధ దెచ్చి త్రుటిన్, బ్రదికింతు నెల్లరన్. 115

ఇదే పోయి తెచ్చెదను. **(ఆటోపముతో పరిక్రమించి నిష్క్రమించును)**

జీమూతకేతు: నాయనా శంఖచూడా! ఇంకను నాలస్యమేల? ఇంధనములు బేర్చి నా సుతునకు జితిని గూర్పుము. మేమును వానినే యనుగమింతుము.

దేవి: వత్సా! త్వరగా జేయుము నాయనా! మేము లేమి నీ యన్న దుఃఖించుచుండును.

శంఖ: **(కన్నీటితో)** మీ యానతి. కాని, యిందు నేను మీకంటె ముందే. **(లేచి చితిని పేర్చి)** అయ్యా! అమ్మా! ఇదే చితి సిద్ధము.

జీమూతకేతు: హా! ఎంత దుర్భాగ్యము! నాయనా, జీమూతవాహనా! ఏమి కావలసినవాడ వేమైతివి?

శ్రీ విభ్రాజిశిరస్సునన్ వెలయు నుష్ణీషమ్ము, భ్రూమధ్య మూ
ర్ణావర్తాన్వితమున్, బదద్వయము చక్రాకార చిహ్నంబు, వ
క్షోవిస్తీర్ణత విష్ణువున్ గెలుచు, జక్షుల్ పద్మముల్; పోయెదే
మా విద్యాధరరాట్పదంబు గొనకే? మా పాప మిట్లుండెనా? 116

దేవీ! ఇంక నేడ్చి యేమి ప్రయోజనము? లెమ్ము . చితిలోనికి బ్రవేశింతము.

(అందరు లేచి పరిక్రమించుచున్నారు)

మలయ: **(అంజలి బట్టి, ఏడ్చుచు)** దేవీ గౌరీ! నా భర్త విద్యాధరచక్రవర్తి కాగలడని వరమిచ్చితివే! నా దౌర్భాగ్యము తుదకు నిన్ను గూడ యళీకవాదిని గా జేయు నంత పాపిష్ఠమా!

(అంతట గౌరీదేవి ప్రవేశించును)

గౌరి: మహారాజా! జీమూతుకేతూ! వలదు, వలదు, తొందరపడి పాపపుపని జేయకుము.

జీమూతకేతు: ఆహా! ఏమి? అమోఘదర్శన యగు గౌరీ భగవతి.

(అందరు ప్రణమిల్లుదురు)

గౌరి: **(మలయవతితో)** వత్సా! నా మాట లెట్లు తప్పును? **(జీమూతవాహనుని జేరి కమండలుజలము జల్లుచు)**

ప్రాణ మిచ్చి యైనఁ బరహితం బొనగూర్చు
నీ చరిత్ర మెచ్చు నించె నాకు,
క్షేమ మగును నీకు, జీమూతవాహనా!
బ్రదుకు; తల్లి, దండ్రి, భార్య, మురియ. **117**

జీమూతవా: **(స్వస్థుడై లేచును)** భగవతీ! వందనము.

జీమూతకేతు: **(ఆనందముతో)** దేవీ! చూడు నీ యదృష్టము! కుమారుడు బ్రదికినాడు.

దేవి: దేవి దయవలన.

(ఇరువురు గౌరి పాదములకు మ్రొక్కి, కొడుకును గౌగిలించుకొందురు)

మలయ: భాగ్యవశమున నా పతి నాకు మరల దక్కినాడు!

(గౌరి పాదములకు నమస్కరించును)

జీమూతవా: **(చేతులు జోడించి)** జగన్మాతా!

అడిగినదానికి నెక్కుడు
నిడుదువు, దుఃఖములు దీరవే నిను గొలువన్!
కడు భక్తి వ్రాలెదను నీ
యడుగుల విద్యాధరాన్వయావని! గౌరీ! **118**

(మరల గౌరి పాదములకు నమస్కరించును.)

(నేపథ్యమున కలకలము. అందరు పైకి జూచుచుందురు)

జీమూతకేతు: అరే! ఈ మబ్బులులేని వాన యేమి? భగవతీ! ఏమిది?

గౌరి: రాజా! జీమూతుకేతూ! తన నాగవధపాపమునకును, జీమూతవాహన భక్షణ దుష్కృతమునకును పశ్చాత్తాపపడిన పక్షిరాజు, దేవలోకమునకేగి, నీ సుతునితోపాటుగా యీ యస్థిశేషులైన నాగులను గూడ బ్రదికించుటకు యింద్రుని వలన నిప్పుడీ

యమృత వర్షమును గురిపించుచున్నాడు. **(చేత జూపుచు)** నీవు చూడలేదా! అటు జూడుము.

తనువుల్ బూర్వపురీతివొంది, ఫణరత్నభ్రాజమానోత్తమాం
గనికాయమ్ములతో, సుధాకణరసాకాంక్షన్ ద్విజిహ్వాల్ పురో
వని నాకన్, మలయాద్రిసంభవసరిద్వారిప్రపూరంబులో
యన, జిహ్మప్రసరంబులన్ ఫణులవే యబ్ధిన్ వడిన్ జొచ్చుచున్. **119**

(జీమూతవాహనునితో) వత్సా! నీత్యాగమునకు జీవనమాత్రదానము సరిపోదు. నీకు మరొక యనుగ్రహము గూడ. చూడుము. .

జలముల్ హంసవిధూతపంకజరజస్సంపర్కపంకోజ్ఝితం
బులు, మన్మానససంభవంబులు, మహా పూతంబులున్; కామ క్లృ
ప్త లసద్రత్నఘటంబులివ్వి ; యిట త్వద్రాజ్యాభిషేకంబు సం
ధిల, విద్యాధరరచక్రవర్తిపదమం దేనే నినున్ నిల్పెదన్. **120**

ఇంతే కాక,

ఇదిగొ కనకచక్ర, మిదిగో చతుర్దశ
నాచ్ఛ దంతి, యిదిగొ శ్యామ హయము;
ఇదియె మలయవతియు, నిదె చక్రవర్తియౌ
నీకుఁ దగిన రత్న నిచయ మయ్య! **121**

మరియు నటు జూడుము, నా పనుపున మతంగదేవాదిత్వద్విరోధి విద్యాధరపతులు విచలద్వినమ్రమకుటరత్నసంజాతేంద్రచాపులై నీ వశులై నిలచి యున్నవారు. వత్సా! ఇంకను నీకేమైన ప్రియమును జేకూర్చుమందువా?!

జీమూతవా: **(మోకరిల్లి నిలచి)** తల్లీ! ఇంకను గావలసిన ప్రియములున్నవా!

బ్రదికెను శంఖచూడు డహి భక్షణ బారికిఁ దప్పి, తార్క్ష్యుడున్
వదలెను ప్రాణిహింస, నిజభక్షితులన్ బ్రదికించె నెల్లరన్,
నిధనము దప్పె నాకు, జననీజనకుల్ సుఖులైరి దాన, నా
కొదవెను చక్రవర్తిపద, మొప్పితి నిన్ గని, కామ్య మేమికన్! **122**

ఐనను జగద్రక్షణపరాయణమైన నీ కృప వలన నిట్లగు గాక!

కురియున్ గాక పయోదముల్ సమదకేకుల్ దాండవంబాడగన్,
ధరణిన్ సంతతరూఢసస్యవసనన్ గావించు వృష్టిన్; సుఖిం
తురు గాకెల్లరు సర్వబాంధవసుహృద్గోష్ఠీముదంబొప్ప, మ
త్సరమున్ బొందక, పుణ్యకార్యపరులై, సంపత్సమావాప్తితోన్. **123**

మరియు,

అఖిలలోకంబులకు శుభమగును గాక!

పరహితైకేచ్ఛ భూతముల్ బరగుఁ గాక!

దోషములు సర్వనష్టమై తొలగుఁ గాక!

యెల్లెడల లోకులకు శుభమగును గాక! **124**

గౌరి: తథాస్తు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది శ్రీ హర్షుని నాగానందనాటకమునకు

మార్కండేయ ప్రసాద్ చేసిన ఆంధ్రానువాదమునందు

పంచమాంకము.

సమాప్తము.